

“Ta’limda an’anaviylik va novatorlik uyg’unligiga erishish lozim!”

Xalq ta’limi vaziriga ochiq xat bo’yicha ayrim mulohazalar

5-bet

Professor – o’qituvchi

talabalar ishonchini qozonish uchun o’z ustida doimiy ishlashga majbur bo’ladi

O’zbekiston Respublikasida o’quv jarayoni kredit-modul tizimi asosida tashkil etishda, asosan YCTSga o’tishga ustuvorlik berilmoqda.

7-bet

Lug’atlarda yo’q so’zlar

Televideeniye, radio, bosma nashrlar tili qashshoqlashib borayotgan, rasmiy hujjatlarda ishlatilayotgan so’zlar doirasi torayib borayotgan hozirgi kunda ota-bobolarimizdan meros shunday so’zlarni keng muomalaga, lug’atlarga olib kirishimiz zarur va shart!

9-bet

Kuch – bilim va tafakkurda

Marifat

1931-yildan chiqa boshlagan • e-mail: info@marifat.uz • 2020-yil 10-iyun, chorshanba № 19 (9292)

Xalq ziyolilari gazetasi

Mushtariy muhokamasi

“Darsliklar masalasida tender e’lon qilinishi kerak!”

Xalq ta’limi tizimida so’nggi 3 yilda katta o’zgarishlar bo’lgani ayni haqiqat. Vazir Sherzod Shermatov chiqishlarida o’qituvchilarni yillar davomida qiynab kelayotgan majburiy mehnatga barham berilgani, majburiy obuna tugatilgani, oylik maoshlar oshirilgani, erkak o’qituvchilarning maktablarga qaytgani, chekka hududlarda ham maktablar qurilayotganini bot-bot ta’kidlaydi. Albatta, bu

o’zgarishlardan ta’lim fidoyilarining boshi ko’kka yetdi. Yangilanishlar pedagoglarni ruhlantirdi, yanada shijoat bilan ishlashga undadi. Lekin tizimda yechimini kutayotgan muammolar hali talaygina. Gazetamizning o’tgan sonida “Xalq ta’limi vaziriga navbatdagi ochiq xat” berilgan edi. Bu ko’plab pedagoglarni mushohadaga chorladi.

3-bet

9-sinf “Ingliz tili” darsligi mualliflariga ochiq xat

Assalomu alaykum, darsligimizning hurmatli mualliflari! Siz yaratgan darslik tengdoshlarim va o’qituvchilarimni o’yga solmoqda, shu vajdan sizga maktub yozishga qaror qildim. Men va sinfdoshlarim o’tgan

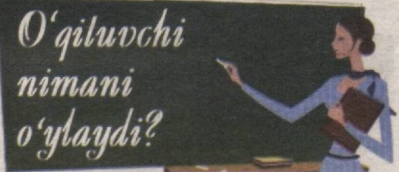
o’quv yili davomida 2014-yilda nashr etilgan Lutfullo Jo’rayev va boshqa bir qancha pedagoglar hammuallifligidagi bu darslikni ko’p muhokama qildik.

3-bet

Ushbu sonda biologiya, kimyo, ona tili va geografija fanlaridan test namunalari nashr qilinmoqda!

Obuna bo’lishni unutmang!

O’qituvchi nimani o’ylaydi?

Ba’zida yoki kirill, yoki lotinda jadval to’ldiringlar, deya buyruq keladi. Ta’limda ham yozuv borasida bir to’xtamga kela olmayapmiz. O’qituvchilar majburlikdan lotinda yozadi. Yoshi katta pedagoglar qiynalaman deb kirill yozuvda yozishadi. Ta’lim hujjatlari ham kirillda yuritiladi. Qachongacha yozuv masalasida arosatda yuramiz? O’zimizni majburlab bo’lsa-da, lotinga o’taylik. Chet tilida ham yozayapmiz-ku. Nahotki, o’zbek tili imlosi uchun o’zimizni o’zga tilga uruntirganchalik uruntirishni xohlamaymiz?!

Rayona USMONOVA

Yuqori mansabdagi shaxslarning o’zlari va oila a’zolari uchun davolanish tekni. Vazirlarning oila a’zosi-dan birortasi kasal bo’lsa, hatto chet elda bepul davolanish imkoni berilgan ekan. Yozuvchilar uchun ham maxsus poliklinika borligi haqida eshitganman. Asablari eng ko’p buziladigan kasblardan biri o’qituvchilikdir. O’qituvchilarga mana shu kabi imtiyozlar berilsa qaniydi. Yoshi katta o’qituvchilarning ko’pchiligida qand kasalligi bor. Yozuv-chizuvlardan, hujjatbozlikdan mikro-insult, mikroinfarktni boshidan o’tkazgan o’qituvchilar qancha...

Dilnoza QODIRBERGANOVA

Davlat tiliga e’tibor kuchaytirilayotgan bir paytda maktablarda ona tili va adabiyot fanlarining ayovsiz qisqartirilishini o’zbek tiliga bo’lgan xiyonat deb baholayman. Xalq ta’limi vazirligidan yangi tayanch o’quv rejanı yana bir bor ko’rib chiqilishini talab qilaman!

GO’ZAL

Kichik e'tirozim bor!

Ona tili darsliklari juda qiziqarli va mazmunli bo'lishi kerak aslida. Ammo ba'zan mualliflarning mavzularga ko'r-ko'rona yondashganidan ko'nglimiz xira tortadi. Negadir qoidalardan chetga chiqqa olmaymiz.

Keyingi o'quv yilidan ona tili darslari keskin qisqarayotganini eshitib, qattiq ranjidik. Gap bizning maoshimiz kamayishida emas, buning aksi bo'lishi ham mumkin hali. Gap boshlang'ich sinfga o'qishga kelgan o'quvchini hali u ona tilida oddiygina so'zlashuv, kundalik turmushda kerakli so'zlarni bilgani holda, qanday qilib chet tillar-u hisob ilmiga o'rgatishda. Agar ona tili darslari bu tarzda kamaysa, o'quvchilarimiz boshqa darslarda o'zbekcha so'zlarning ma'nosini tushunolmay qoladi.

Aslida ona tili darslarida ilmiy atamalar degan mavzuga soatlarni ko'paytirib, har birida ma'lum fan sohasiga oid atamalarni chuqur o'rgatish, shu fanga oid

matnlar, qiziqarli hikoya, g'aroyib hodisalar matnini berib, ona tiliga uyg'unlashtirib yuborish kerak. Masalan, adabiyotga, mehnatga yoki matematikaga oid atamalar. Bular bizga oddiy tuyuladi, ammo bolaning yo darsni tushunib, unga qiziqib qolishiga olib keladi, yo bo'lmasa teskarisi. Odatda, kichik maktab yoshidagi bolalarga ma'lum fanidagi so'zlar boshdan-oyoq o'rgatilmaydi. Kuzatishlarimga ko'ra, o'quvchilar badiiy kitoblarni o'qiganda ham ayrim so'zlarning ma'nosini anglamaydi. Ko'pchilik bolalar ustoz bu so'z nima degani, "u so'zning ma'nosi nima", deya so'rashadi. Bu bolalarining ona tilidagi ko'p so'zlarni yaxshi bilmasligini ko'rsatadi. Agar

ona tili darsi qisqartirilsa, bolalarimizga chet tillarni ham yaxshi o'rgatolmaymiz. Hatto o'zbek bolalari ichida o'zbek sinflarda o'qib turib ham inglizcha so'zlarni yaxshiroq tushunadigan bolalar tarbiyalanib qoladi va ularning milliy tarbiyasida nuqsonlar bo'ladi, degan xavotir yo'q emas. Maktabda ishlagan o'qituvchi o'quvchi bilan darsda qanday qilib yaxshi ishlash mumkinligini yaxshi biladi. Bunda til juda muhim.

O'rni kelganda 3-sinf "Ona tili" darsligidagi 402-mashqqa e'tiroz bildirmoqchiman. 3-sinf bolaga "qachon?" so'rog'iga javob bo'luvchi ega va shunga munosib "qanday?" so'rog'iga javob bo'luvchi kesimni misol keltirish qanchalik oson? Muallifning o'zi buni chuqurroq o'ylab ko'rganmi? Ekspertlar qayerga qarashgan? Keyingisida o'n yoshli bolakay "qayerga?" so'rog'iga javob bo'luvchi kesimga misol keltirishi kerak. Xatolar, nomutanosibliklar, yosh psixologiyasiga amal qilinmagan o'rinlar

bir shugina, yo bitta ona tilida bo'lsa ekan. Axir bu ko'r-ko'rona yozilgan kitoblar millatni botqoqqa olib ketmaydimi? Savodsiz, ilmdan bezgan bolalar jamoasi shakllanmaydi deb kim kafolat beradi? Men xato topib xursand bo'ladigan o'qituvchi emasman. Mana shunday kamchiliklar sabab darslarda bolalar bilan ishlayotganimda ko'nglim og'riydi. O'zim kabi kasbdoshlarga, beayb, biz kattalarga ishongan, kitobga ixlos qo'yan bolalarga achinaman.

Darvoqe, yuqorida berilgan topshiriqqa misol topganman. Axir bolalar oldida uyalib qolishim mumkin (aslida bu mashq uyga vazifa qilib berilishi kerak edi).

1. "Tong go'zal". 2. "Hamma hasharga". O'ylab ko'ring-chi, siz 3-sinf bola o'rnida ushbu topshiriqqa bundan boshqa qanday misol keltirardingiz?

Muhayyo MAMAJONOVA,
Chust tumanidagi 42-maktab-internat
ning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

O'qituvchi minbari

Xalqimiz tarixi, urf-odatlar haqida bitmas-tuganmas ma'lumotlar bor. Ularni o'rganish, o'zlikni anglash qanchalik qiziq, ammo negadir yoshlar orasida shu bebaho tariximizni o'rganishga qiziqish birmuncha susayganga o'xshaydi. Qarangki, bugungi yigit-qizlarni rasmga tushish-u turli "chellenj"lardan, "Instagram" tarmog'idan boshqa narsalar qiziqitirmay qo'ydi. Lekin pedagog qanday qilib bo'lmasin "ulovning bandi"ni o'z qo'lga olishi va ilm manzili sari yo'l boshlashi kerak.

Ingliz tilida tariximizni so'zlataylik

Kichik bir maktabda ishlaganim uchun ham boshlang'ich sinflarga, ham yuqori sinflarga dars beraman. O'quvchilarga ingliz tili grammatikasini, fonetikasini o'rgatish asnosida shu tilda so'zlashuvchi millatlar madaniyatini ham o'rgatib boraman. O'quvchilarning qiziqishi kuchaygan zahoti mavzuni o'zimizga qarataman. "Mana, ingliz tilida so'zlashuvchi millatlarning kelib chiqishini o'rgandik, xo'sh, biz o'zimiz tarixda kim bo'lganmiz, ota-bobalarimiz qanday yashashgan, bilganlarimizni ayting...". Tabiiyki, bu savoldan so'ng o'quvchilarning juda kam ma'lumotga ega ekanligi ayon bo'lib qoladi. Endi ular bir-birlarini hayron qoldirish uchun izlanadilar. Topshiriq ham shu bo'yicha beriladi.

Deyarli barcha sinflarning ingliz tili darsliklarini ko'rib, kuzatib shu fikrga keldimki, milliy bayramlarimiz, milliy kiyimlarimiz, an'analari haqida ingliz tili kitobida alohida bo'lim ajratilib, uni o'rganish o'quv rejasiga kiritilishi kerak. To'g'ri, 5-sinf ingliz tili darsligida "I like Navruz" deb nomlangan mavzu berilgan. Ammo bu mavzu o'ta sodda yoritilgan. 8-sinf darsligida esa inglizlarning "Bonfire night", "Merry Christmas" deb atalgan bayramlari juda chiroyli ochib berilgan. Bu mavzularni o'quvchi o'rganar ekan, shu bayramlar haqida to'liq ma'lumot oladi. Xo'sh, nega bizning milliy bayramlarimiz haqida ma'lumot berilmaydi? Aniqroq aytadigan bo'lsak, biz bu bayramlar haqida ma'naviyat soatlari, milliy istiqlol g'oyasi fanlaridan o'rganishimiz mumkin xolos, lekin ingliz tilida o'quvchilar tariximiz va an'analarni so'zlay olsa, qanday yaxshi! 10-sinfda alohida qilib "National traditions and customs" deb nomlangan bo'lim kiritilsa yaxshi bo'lar edi. Unda Navroz an'analari va milliy kiyimlar, to'y marosimlari, Hosil bayrami haqidagi ma'lumotlar kiritilishi lozim. 10-sinf o'quvchisi B2 darajaga ega bo'lishi kerak ekan, demak, u o'z fikrini ingliz tilida bemalol ifodalay oladi. O'z tarixidan faxrlanish tuyg'usini ingliz tilida ifodalab bera olishini bir tasavvur qilib ko'ring.

Muharram TURSUNOVA,
Yangiqo'rg'on tumanidagi 40-maktab o'qituvchisi

"Televizorga aylanib qolishni istayman"

Bugungi yoshlar axborot texnologiyalari sohasida ota-onalarini ortda qoldirishgan. Ular internet tarmog'i orqali turli shakllarda dunyo bilan muloqotga kirishadi, o'zlariga kerakli ma'lumotlarni olib, yangi ma'lumotlarni o'zlashtirishni tezlashtiradilar. Bu yaxshi, albatta. Lekin internet tarmog'ining yoshlar uchun zararli tomonlari ham bor. Ko'p vaqtini kompyuter yonida o'tkazishi natijasida ko'zlari xiralashadi, kun tartibi buziladi. Ular erinchoq va loqayd odamga aylanib qolishi mumkin.

Keling, masalaning mohiyatiga nazar tashlaylik. Yaqinda bir ibratli hikoya o'qib qoldim: o'qituvchi bir ayolni maktabga chaqirtirib, o'g'lining o'zini tutishi borasida gaplashmoqchi ekanini ma'lum qiladi. Onaning qo'lga farzandining "Men kelajakda kim bo'lmoqchiman?" mavzusidagi inshosini beradi. O'g'lining fikrlarini o'qigan onaning ko'zlariga yosh keladi. Insho juda ta'sirli edi: "Men kelajakda televizorga aylanib qolishni orzu qilaman. Chunki ota-onam unga ko'proq e'tibor berishadi. Har doim maktabdan kelayotganda otam bilan biron narsa yasashni yoki onam bilan o'zimga qiziqarli mavzuda suhbatlashishni xohlayman. Lekin uyga borganimda ular meni hecham intiqib kutmayotganlarini sezaman. Onam uy bekasi bo'lsa ham tushlik qilayotgan paytimda men bilan o'tirmaydi, o'z ishlari bilan band yoki qandaydir serial ko'rayotgan bo'ladi. Kechki ovqat payti otam va onam televizordagi ko'rsatuv va seriallarni ko'rish va ularni muhokama qilish bilan band bo'lishadi. Ko'pincha yonlarida o'tirganimni unutib ham qo'yishadi. Darslarimni ham o'z xonamda yolg'iz tayyorlayman. Shuning uchun men televizorga aylanib qolishni orzu qilaman, chunki o'shandagina ota-onam diqqat markazida bo'laman".

Bu inshoni onaga ko'rsatgan o'qituvchi ayol bilan uzoq suhbatlashibdi. Bolalarning bu yoshdagi ruhiy holati haqida gapiribdi. Onaning o'g'liga munosabati keskin o'zgaribdi.

Yuqoridagi hikoyadan biz — ota-onalar o'zimizga kerakli xulosa chiqarib olishimiz zarur. Chunki farzandlarimiz bizdan e'tibor, maqto'v kutishadi. Kutganlariga erisholmagach, yaxshi munosabatni ko'chadan yoki internet tarmog'idan olishlari mumkin. Bu holat juda achinarli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Ota-onadan kutgan e'tiborni qandaydir tarmoqlardan olgan bola ularga bog'lanib qolishi hozirgi kun-

ning eng dolzarb muammolaridan biri. Chunki o'yin ko'rinishidagi ayrim zararli saytlar bolalarni har xil jinoyatlarga ham boshlamoqda.

Ancha yillardan beri o'qituvchilik qilaman. Ma'lumki, har bir ta'lim muassasasida "tarbiyasi og'ir bola" degan tushuncha bor. Ular darslarga ko'p kelmay qoladi, mashg'ulot payti o'qituvchining aytganini qilishmaydi, darsni buzib boshqalarga ham xalal berishadi. Agar o'qituvchi tanbeh bersa, boladagi qaysarlik ortsa ortadiki, lekin tinchlanmaydi. Shuning uchun men bunday bolalar bilan boshqacha yo'l tutmoqchi bo'ldim: avvalo, ismiga "jon" qo'shib murojaat qildim. Darsga o'quv qurollariz kelganida urishmadim, aksincha, o'zim daftar va ruchka berdim. Bola darslarda oz bo'lsa ham yoza boshladi. Uning oilaviy ahvoli bilan qiziqsam, ota-onasi ajrashgan ekan. Farzand ikkoviga ham ortiqcha yuk bo'lib, aro yo'lda qolgan. Hech kimdan yaxshi gap eshitmagan bola hayotdan alamzada odamga aylangan. Internet tarmog'idagi ba'zi o'yinlar uchun aynan shunday qatnashchilar kerak. Ular kimlardandir o'zlarini ko'rsatib qo'yish yoki kimlardandir alamini olish maqsadida shunday o'yinlarda ishtirok etishadi.

Xulosa o'rinda shuni aytamanki, farzandlarimiz — bizning kelajagimiz. Kelajagimiz pir-u badavlat keksalik bo'lishini istasak, bolalarimizga har doim yaxshi munosabatda bo'laylik, har bir qilgan ishiga e'tibor beraylik, yutuqlari uchun rag'batlantiraylik. Mashhur bir olim aytganidek, har bir bolada qaysidir sohaga layoqat, iste'dod bo'ladi. Ota-onalar uni aniqlab, farzandini o'zi yoqtirgan sohaga yo'naltirishi kerak. Keling, hurmatli ota-onalar, kelajak avloddan mehr va e'tiborimizni ayamaylik!

Dilnoza SULTONOVA,
Sirg'ali tumanidagi 32-maktabning
chet tili fani o'qituvchisi

Sinab ko'ring

“Orol elegiyalari”**Ibroym Yusupov asarlarini PISA topshiriqlari asosida o'rgatamiz**

O'zbekiston Qahramoni, xalq shoiri Ibroym Yusupov she'rlarining tarbiyaviy ahamiyati kuchli. 5-sinf adabiyot darsligida shoirning “Yaxshi odamlar” she'ri berilgan. She'rni yod oldirish bilan birga, o'quvchilarga “Men qilgan yaxshiliklar” mavzusida kichik insho yozib kelishni topshiramiz.

6-sinf “Adabiyot” darsligida esa shoirning 4 ta she'ri berilgan. Endilikda o'quvchilarimiz PISA xalqaro baholash tizimida muvaffaqiyatli natija ko'rsatishiga erishish uchun ularni teran fikrlashga, mulohaza qilishga o'rgatish shart. Hamkasblarimga yordam tariqasida Ibroym Yusupov she'rlari asosida tuzilgan PISA topshiriqlarini taqdim etaman.

Test**1. “Cho'girma” bosh kiyimi nima uchun katta bo'lgan?**

- A) Milliy kiyim bo'lgani uchun;
B) Terilar isrof bo'lmasligi uchun katta qilib tikilgan;
C) Boylarning kiyimi bo'lgani uchun;
D) Katta bo'lib ko'rinib turishi uchun.

2. So'z va subbatsiz davron bo'ladimi?

So'z va subbatsiz yashab bo'lmaydi. Insonlar o'rtasida hamisha suhbat bo'lishi kerak. Hozirgi davrda odamlar ko'proq virtual olamda yashaydi, lekin bir-birlari bilan yuzma-yuz mazmunli suhbat qurish tarbiyali, mehrlil, madaniyatli bo'lishga asos bo'ladi.

8-sinf “Adabiyot” darsligida I.Yusupovning “Orol elegiyalari” she'ri berilgan. Bu she'r hozirgi zamon bilan bog'liq. She'rni o'quvchilarga tushuntirib bo'lganimizdan keyin “Aqliy hujum” metodidan foydalansa bo'ladi.

Savol**1. “Orol elegiyalari” she'rida Orol dengizi haqida nimalar aytilgan?**

She'rni o'qigan o'quvchi quriyotgan dengizni, qirg'oqdagi kemalarni, to'zg'iyotgan chang-to'zon-

ni, odamlarning beparvoligi, aqlsizligini ko'z oldida jonlantiradi.

2. Hozirgi kunda Orol dengizi uchun qanday ishlar amalga oshirilyapti?

Orol dengizining qurigan hududlari uchun 2019-yilda 100 mlrd so'm ajratildi. Sahro saksovluzorga aylantirilmoqda. Bu hali dunyoda misli kuzatilmagan aql bovar qilmas tajriba.

O'quvchilarga darsda “Orol elegiyalari” she'rini o'tganimizda qiziqarli ma'lumotlarni aytib beramiz.

Birinci musulmon kapitan

Mo'ynoqlik 78 yashar Almas Tolvashev qum kechib, zanglab yotgan ulkan kema qoldiqlari oralab nimalarnidir eslaydi.

“Qoraqalpoq xalqining tarixi dengizdan boshlanadi. Baliqchilik bizga otalarimizdan meros kasb. O'g'il bolalar bizda eng avval otasidan dengizda baliq ovlashni o'rgangan”, deydi sobiq baliqchi Almas ota. Almas otaning kemasini “Volga” deyisharkan. U Mo'ynoqdagi birinchi kema kapitani bo'lgan, chunki bundan oldin kapitanlikka faqat ruslarni olishgan. Dengizda u paytlar 250 ta kema suzardi. Har kuni ota o'z kemasida 10 nafar baliqchi bilan birgalikda 600—700 kilo baliq tutgan. Hamon yosh yigitlardek baquvvat va qotmadan kelgan Almas ota “Kemalar qabristoni”ga kelib, zanglangan kemalardan xabar olib turadi. U zanglangan temirga aylangan har bir kemaning 40 yil oldingi nomi va tarixini biladi(Ma'lumot internetdan olindi).

Shyirina ABDIJAMILOVA,
Xo'jayli tumanidagi
6-maktab o'qituvchisi

Bobolardan meros husnixat

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini husnixat bilan yozishga o'rgatish metodikasi ularda aniq, chiroyli va tez yozish ko'nikmasini hosil qilishi lozim.

Yozuv kishilar hayotida pedagogik va ijtimoiy ahamiyatga ega. 1-4-sinf o'quvchilarini husnixat qoidalari bilan chiroyli yozishga o'rgatish uchun o'qituvchining o'zi husnixat bilan yozishi, shu bilan birga o'quvchilarni chiroyli yozishga o'rgata olishi kerak.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari “Husnixat” va “Husnixat me'yorlari” atamalarini ko'p ishlatadilar. Mana shu atamalarining ham o'z tarixi mavjudligi haqida hech o'ylab ko'rganmisiz?

O'zbek xalqi uzoq asrlik qadimi va boy tarixga ega. Uning boy madaniy merosida xattotlik san'ati alohida o'rin

egallaydi. Arab istilosidan so'ng O'rta Osiyoga islom dini bilan birga arab yozuvi ham kirib keladi. Bu esa yurtimiz tarixida zarhal harflar bilan yozishga arzigulik voqea edi. Shundan so'ng O'rta Osiyo hududida xattotlik, xushnavislik va husnixat kabi san'atlar rivojlandi. Qo'lda chiroyli husnixat bilan ko'chirilgan har bir kitob san'at mo'jizasi kabi eng nodir asar hisoblangan. O'rta Osiyoda bu san'at XIV—XVI asrlarda ayniqsa rivojlandi. Hazrat Alisher Navoiy bobomiz ham go'zal husnixatga ega shaxs bo'lgan ekanlar.

Ba'zi manbalarda aytilishicha, eski maktablarda ham

chiroyli yozuvga alohida e'tibor berilgan. Eski maktablarda husnixat qoidalari o'rgatuvchi qo'llanma “Mufradot” kitobi bo'lgan. Hozirgi kunda maktablarimiz oldida muhim vazifalardan biri o'quvchilarning savodxonligini oshirishdir. O'quvchilarning savodxonligini oshirishda esa chiroyli va toza yozuvning roli katta. Mashhur rus pedagogi K.Ushenskiy husnixat darslariga alohida e'tibor berib, “Dastlabki orfografik malakalar husnixat darslarida tiklanadi”, degan edi.

Hozirgi kunda husnixat qoidalari va ularga oid amaliy mashqlar namunasi Y.Abdulayevning “Sovg'a”, “Yangi alifbo va imlo”, “Hamroh” kitoblarida o'z aksini topgan.

Barcha boshlang'ich sinf o'qituvchilari husnixatni yaxshilash uchun mana shu qo'llanmalardan foydalansa, maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Saida ELMURODOVA,
Kattaqo'rg'on shahridagi
11-IDUM o'qituvchisi

Yosh chet tili o'qituvchilariga quyidagi tavsiyalarni beramiz. Agar o'quvchingiz yangi so'zlarni aktiv holatda qo'llashida muammolar yuzaga kelsa, siz eng samarali usuldan foydalanishingiz darkor. Quyidagicha usullar mavjud, ya'ni yosh bolalarda uch xil eslab qolish kuchli rivojlangan bo'ladi: tinglab eslash, ko'rib eslash (o'qib eslash) va yozib eslash.

To'siqlarni birgalikda yengamiz!

Bu uch usuldan 45 daqiqalik darsda foydalansangiz o'quvchingizning o'zlashtirishi ikki barobar oshadi.

1. Yangi so'zlarni audio shaklida o'quvchi kamida ikki yoki uch marta tinglashi lozim va yangi so'zlarga definition (tushuntirish) berasiz. Bu holatni mustahkamlash uchun biror tinglab to'ldirish “filling gap” mashqini berishingiz mumkin.

2. Ko'rib eslash, ya'ni o'quvchi bu usulda yangi so'zlarni o'qish va so'z birikmalari iboralarni mutolaa qilish orqali eslab qoladi. O'quvchingizga oldindan tayyorlangan biror matn berasiz, tushirib qoldirilgan so'zlarni joyiga qo'yib o'qish yoki tagiga chizilgan so'zlarning ma'nosini topish mashqlarini berasiz.

3. Yozish orqali eslash. Bunda siz pedagog sifatida doskada yoki o'quvchi daftarida bajargan yozuv mashqlarini tekshirasiz. Ular turlicha bo'lishi mumkin. Masalan: filling gap, spelling dictation, find missing word va hokazo. Bu jarayonda to'g'ri va birinchi bajargan o'quvchi doskada birinchi gap yoki so'zni yozadi. Agar to'g'ri bajarilgan bo'lsa, navbatdagi o'quvchi chiqib yozadi. Agar noto'g'ri yozilsa bosh-

qa o'quvchiga to'g'rilash uchun navbat beriladi.

Bu uch usuldan tashqari yanada samarali usullar ham bor bo'lib, buni amalga oshirishingiz juda oson. Xohish bo'lsa bas. Yangi so'zlarni stick paper (yopishadigan kichik hajmdagi qog'oz)ga yozasiz va orqasida definition (so'zni tushuntirish) berasiz. Zinhor tarjimasini yozmang. Yangi so'zlar yozilgan stick paperlarni sinfxonadagi ko'rinadigan joyga yopishtirasiz. O'quvchi kunning 4 dan bir qismini maktabda va sinfda o'tkazishini hisobga olsak, yangi so'zlarni yodlashga ularda ko'p vaqt bo'ladi va bu albatta samara beradi. Bu usuldan o'quvchi uyda va darsxonasida ham foydalansa maqsadga muvofiq.

Navbatdagi smart uslubimiz bu kichik yoshdagi o'rganuvchilar uchun ko'proq foydali bo'ladi, ya'ni ular bilan yangi so'zlarni xor tarzida birgalikda aytish orqali samaraga erishasiz. Bu usul bir va ikki bo'g'inli so'zlarni yodlashda samarali, chunki bir yoki ikki bo'g'inli so'zlarni ritmik talaffuz qilish juda oson.

Ulugbek PAYG'AMOV,
Dilafro'z OTABOYEVA,
O'zbekiston tumanidagi
7-maktabning ingliz tili fani
o'qituvchilari

Hozir mashg'ulotlarda o'qituvchilar yangicha metod, usul va o'yinlardan foydalanmoqda. Darsning qiziqarli borishida (agar ulardan o'rinli foydalanilsa) metodlarning roli katta. “Poyezd-poyezd” o'yini ham o'quvchilar diqqatini jamlashga, tezkorlikka o'rgatadi.

“Poyezd-poyezd” o'yini

Ushbu usuldan ko'proq darsning mustahkamlash qismida yoki “O'tilgan mavzularni takrorlash”da foydalanish mumkin:

1. O'quvchilar 2 guruhga bo'linib saflanishadi.
2. Guruh sardorlari saylanadi.
3. O'qituvchi guruh sardori parovoz, qolgan o'quvchilar vagonlar ekanligini tushuntiradi.
4. O'qituvchi galma-gal har guruhga alohida-alohida savol beradi. Birinchi savol “parovoz”larga, keyin esa “vagonlar”ga beriladi. To'g'ri javob bergan guruh a'zolari bir qadam oldinga, noto'g'ri javob bergan guruh a'zolari esa ortga qadam tashlaydi. Shu tariqa oxirgi “vagon”gacha savol beriladi. Qaysi guruh birinchi bo'lib manzilga yetib kelsa, o'sha guruh g'olib sanaladi.

Bu usul boshlang'ich sinflarda qo'llansa maqsadga muvofiq bo'ladi. Negaki, bu yoshda o'quvchilar harakatli o'yinlarni sevib bajaradilar. Shu orqali ularni dars jarayoniga tortish, e'tiborini jalb qilish mumkin.

Dilnoza JUMANOVA,
Nukus shahridagi
48-IDUM o'qituvchisi

Munosabat

“Ta’limda an’anaviylik va novatorlik uyg’unligiga erishish lozim!”

Xalq ta’limi vaziriga ochiq xat bo’yicha ayrim mulohazalar

Pedagog olim va professor-o'qituvchi sifatida ta'limda bo'layotgan o'zgarishlar, kiritilayotgan yangiliklar bilan tanishish, ularni tahlil etish va baholash hamda samarali foydalanish yo'llarini tadqiq etib boraman. Ta'lim sohasi rivoji uchun aytilayotgan mulohazalar gaham vaqt o'z munosabatimni bildirib kelganman va buni mutaxassis sifatida vazifam deb hisoblayman.

“Ma'rifat” gazetasida e'lon qilingan 2020-yil 3-iyun, 18-son “Xalq ta'limi vaziriga navbatdagi ochiq xat” nomli maqolaga munosabat sifatida o'z fikrlarimni bildirishni lozim deb topdim:

birinchidan, pedagogikada “yaxlit pedagogik jarayon” atamasi qo'llaniladi. Bu esa, ta'lim sifati va samarasi faqat uch komponentgagina (normativ hujjatlar, metodika, baholash) bog'liq emasligini anglatadi. Pedagogik jarayon komponentlari (qonun, qonuniyat, tamoyil, mazmun, shakl, metod, vosita, texnologiya, o'qituvchi, o'quvchi, didaktik, metodik va moddiy ta'minot) umumiylik, o'zaro bog'liqlik va alohida o'ziga xoslikka egadir. Aytmoqchiman-ki, pedagogik jarayon komponentlarini “birlamchi” va “ikkilamchi” deb tasniflash mumkin emas! Bunday yondashuv biryozlamalilik va didaktik tamoyillarining buzilishiga olib keladi;

ikkinchidan, Davlat ta'lim standartlari, o'quv reja va dasturlarni ishlab chiqish hamda ta'lim amaliyotiga joriy etish o'ta murakkab ish. Ayniqsa, umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun ishlab chiqilayotgan normativ hujjatlar o'quvchilarning tayyorgarligiga qo'yiladigan malaka talablarini (kompetensiyalar) belgilab berish bilan birga, ta'lim oluvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan turli pedagogik risklarning oldini olish uchun “himoya mexanizmi” vazifasini bajaradi. Shuning uchun respublikamizda “ta'lim dasturlarini tanlashda yagona va tabaqalashgan yondashuv” tamoyilining amal qilishi masala yechimiga qaratilgan maqbul yo'ldir. 2017/2018-o'quv yilidan boshlab kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan Davlat ta'lim standarti bosqichma-bosqich umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quv jarayoniga tatbiq etib kelinmoqda. Xalq ta'limi vazirligi tomonidan jahonning yetakli tashkilotlari va markazlari bilan hamkorlikda ishlab chiqilayotgan yangi “Milliy ta'lim dasturi” esa, istiqbolni ko'zlab loyihalana-yotganini Respublika ta'lim markazi tomonidan o'tkazilayotgan webinarlar va tashkilot saytida e'lon qilinayotgan yangiliklardan anglash qiyin emas. Dastur tajriba-sinovdan o'tkazilib, har tomonlama mukammal darajaga kelgandan so'ng, umumiy ta'lim amaliyotiga joriy etilishi maqsadga muvofiq. Mana shu o'rinda ochiq xat mualliflarining “taqdim etilishi kutilayotgan standartlar loyihalarining eskicha qolipda tayyorlanayotgani, amaldagi dasturlardan prinsipial farq qilmasligi, o'zgarishlar faqat

o'quvchilar o'zlashtirishi kerak bo'lgan mavzularning nomini yoki ketma-ketligini o'zgartirish bilan cheklanayotgani...” kabi fikrlariga mutlaq qo'shilmayman. Kiritilayotgan o'zgarish va yangiliklarni ko'rib-bilib turib, “yo'q” deyishimiz insofdan emas! Dastur va darsliklar bilan tanishish jarayonida xalqaro baholash dasturlariga (PIRLS, PISA, TIMSS) asoslangan o'quv materiallari va topshiriqlar adaptiv variantlarda taqdim etilayotganini yaqqol ko'rish mumkin. Shu bilan birga, ta'lim mazmunini ishlab chiqishga nisbatan xalqaro baholash dasturlaridagi metodologik yondashuvni “ideal” deb qarash to'g'ri bo'lmaydi. Chunki har qanday xalqaro baholash dasturi ma'lum maqsadlarnigina ko'zlab ishlab chiqiladi. Milliy ta'lim mazmuni va modelini ishlab chiqishda u yoki bu nazariya mutlaq asos qilib olinishi mumkin emas! Ta'lim mazmunini tanlashga doir konsepsiyalar chuqur o'rganilishi va o'quv materiallarini tizimlashtirish jarayonida ulardan oqilona foydalanish maqsadga muvofiq;

uchinchidan, maqolada “metodika” va “pedagogiya” tushunchalari ham tilga olingan. Aslida “metodika” bu xususiy didaktika bo'lib, har bir fanni o'qitish qonuniyatlari, tamoyillari, mazmuni, shakl, metod, vosita va texnologiyalari majmuyini o'zida aks ettiradi. Shu sababli metodika — bu metatexnologiyadir. Mazkur masala bo'yicha “Ma'rifat” gazetasida va “Boshlang'ich ta'lim” jurnalida kaminaning maqolalari bir necha bor o'zbek hamda rus tillarida e'lon qilingan. Ya'ni maqola mualliflari ta'kidlagani singari “metodika” va “texnologiya” atamalari o'ta jo'n va sayoz tushunilmaydi. Texnologiya ta'lim amaliyotida uch darajada qo'llaniladi: umumpedagogik, xususiy-metodik va lokal-modulli. Interaktiv metodlar bilan “pedagogik texnologiya” tushunchasini aynanlashtirish katta metodologik xatolikdir. Interaktiv metodlar yangi bilimlarni o'zlashtirishga xizmat qilmaydi. Mazkur metodlarning asosiy vazifasi o'quvchilarni faollashtirish va fikrlashini rivojlantirishdir;

to'rtinchidan, maqola mualliflarining “eskicha yondashuv”, “eskicha fikrlash” kabi jumalari kishining ta'bini biroz xira qiladi. Chunki maktab ta'lim tizimi, uning mazmuni, tashkiliy-pedagogik va didaktik asoslariga kiritilayotgan shuncha o'zgarish va yangilanishlar hech “eskicha fikrlash” ustun deb aytish imkonini bermaydi. Aslida hamma vaqt ta'limda fundamentallik va amaliylik, an'anaviylik va novatorlik uyg'un bo'li-

Xalq ta'limi vaziriga navbatdagi ochiq xat

Shu kuni, 10-iyun 2020-yil, 18-son “Xalq ta'limi vaziriga navbatdagi ochiq xat” nomli maqolaga munosabat sifatida o'z fikrlarimni bildirishni lozim deb topdim:

birinchidan, pedagogikada “yaxlit pedagogik jarayon” atamasi qo'llaniladi. Bu esa, ta'lim sifati va samarasi faqat uch komponentgagina (normativ hujjatlar, metodika, baholash) bog'liq emasligini anglatadi. Pedagogik jarayon komponentlari (qonun, qonuniyat, tamoyil, mazmun, shakl, metod, vosita, texnologiya, o'qituvchi, o'quvchi, didaktik, metodik va moddiy ta'minot) umumiylik, o'zaro bog'liqlik va alohida o'ziga xoslikka egadir. Aytmoqchiman-ki, pedagogik jarayon komponentlarini “birlamchi” va “ikkilamchi” deb tasniflash mumkin emas! Bunday yondashuv biryozlamalilik va didaktik tamoyillarining buzilishiga olib keladi;

ikkinchidan, Davlat ta'lim standartlari, o'quv reja va dasturlarni ishlab chiqish hamda ta'lim amaliyotiga joriy etish o'ta murakkab ish. Ayniqsa, umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun ishlab chiqilayotgan normativ hujjatlar o'quvchilarning tayyorgarligiga qo'yiladigan malaka talablarini (kompetensiyalar) belgilab berish bilan birga, ta'lim oluvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan turli pedagogik risklarning oldini olish uchun “himoya mexanizmi” vazifasini bajaradi. Shuning uchun respublikamizda “ta'lim dasturlarini tanlashda yagona va tabaqalashgan yondashuv” tamoyilining amal qilishi masala yechimiga qaratilgan maqbul yo'ldir. 2017/2018-o'quv yilidan boshlab kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan Davlat ta'lim standarti bosqichma-bosqich umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quv jarayoniga tatbiq etib kelinmoqda. Xalq ta'limi vazirligi tomonidan jahonning yetakli tashkilotlari va markazlari bilan hamkorlikda ishlab chiqilayotgan yangi “Milliy ta'lim dasturi” esa, istiqbolni ko'zlab loyihalana-yotganini Respublika ta'lim markazi tomonidan o'tkazilayotgan webinarlar va tashkilot saytida e'lon qilinayotgan yangiliklardan anglash qiyin emas. Dastur tajriba-sinovdan o'tkazilib, har tomonlama mukammal darajaga kelgandan so'ng, umumiy ta'lim amaliyotiga joriy etilishi maqsadga muvofiq. Mana shu o'rinda ochiq xat mualliflarining “taqdim etilishi kutilayotgan standartlar loyihalarining eskicha qolipda tayyorlanayotgani, amaldagi dasturlardan prinsipial farq qilmasligi, o'zgarishlar faqat

shi hamda ana shu asosdan kelib chiqib, to'plangan tajribalardan unumli foydalanish lozim. Biror-bir yondashuvni “qo'ldan mahkam tutib”, shu “ayni haqiqat” deb da'vo qilish to'g'ri emas. Ta'lim jarayoni, mazmuni va uni tashkil etishga doir yuzlab yondashuvlar mavjud. Mazkur yondashuvlarning har biri muayyan ta'lim jarayonining ma'lum bir jihatiga ustuvorlik berishni o'zida aks ettiradi. To'la-to'kis va mutlaq yondashuvning mavjud bo'lishi o'zi borliq qonuniyatlariga ziddir. Shuning uchun ta'lim tizimiga yangiliklar kiritish mavjud ilg'or (an'anaviy) tajribalar ustiga qurilishi va shu asosda ta'lim mazmuni modernizatsiya qilinishi lozim;

beshinchidan, ijtimoiy tarmoqlar va Respublika ta'lim markazi sayti bilan tanishish aynan darsliklar yaratish, nashrga tayyorlash va chop ettirish jarayonlarini mukammallashtirish, osonlashtirish hamda maqbullashtirishga “parda ortidan qarab turilmayotganligi”ni ko'rsatib turibdi. Aslida ham qilinayotgan ijobiy o'zgarishlarga yelkadosh bo'lish, kamchiliklarni kooperativlik asosida hal etish yo'lida tashabbus ko'rsatish ta'lim sohasida faoliyat ko'rsatayotgan hamma insonlarning fuqarolik burchi emasmi?! Mening kuzatishlarimcha esa, bugun ko'proq ayrim “jonkuyarlar” o'zining subyektiv maqsad-muddaosining amalga oshmay qolganligini psixologik “hazm qilolmasdan” turli talqindagi mulohazalarni yozishga odatlanib qolishmoqda. Albatta, bu mening kuzatishlarim, biroq biroz chuqurroq tahlil qilinsa, ushbu fikr to'g'ri ekanligi oydinlashadi. “Ochiq xat” mualliflari o'zlari ham aytib o'tganlaridek, tushunishim bo'yicha biror darslikni yozishgan bo'lsa kerak, hoynahoy! Shu darslikni chiqarish uchun butun tizimni “monopol”ga aylantirish shart emasdir, aslida. Raqamli texnologiyalar rivojlangan davrda qo'lyozmani tegishli tartibda ekspertzadan o'tkazib, elektron kitob ko'rinishida taqdim etilsa, istagan o'quvchi va o'qituvchi bahramand bo'li-

shi, mualliflar ko'zda tutgandek ularning mantiqiy, tanqidiy va kreativ fikrlash salohiyatining oshishiga yanada hissa qo'shilishi mumkin-ku?!

oltinchidan, talabaliq yillarimdan shu vaqtgacha Respublika ta'lim markazini maktab ta'lim-tarbiyasiga doir masalalar bilan shug'ullanayotgan mutaxassislar uchun har doim “eshigi ochiq” tashkilot deb bilaman. Ayni vaqtda ham Markaz barchani yangidan ishlab chiqilayotgan ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va darsliklar bo'yicha hamkorlik qilishga chaqirmoqda. Hatto taqdim etilgan ijodiy ish mahsullari talablarga to'liq javob bersa, shu mualliflar bilan yaqin aloqalar o'rnatilayotganini eshitib turibmiz. Aksincha, biz olimlar vaqtning yetishmasligi, ishimizning ko'pligini ro'kach qilib, yordam bera olmayotganligimiz uchun aslida xijolatdamiz. Aytmoqchiman-ki, xalq ta'limi tizimida amalga oshirilayotgan ishlarga hissa qo'shish shu sohaga daxldor insonlar sifatida hammamizning vazifamiz deb qarashimiz, Respublika ta'lim markazi bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'yishimiz kerak! Ana shunda muammolarga birgalikda yechim topishimiz, o'zimizning millatparvar ekanligimizni amalda isbotlashimiz mumkin!;

oltinchidan, muqobil darsliklarni ko'paytirish orqali ta'lim sifati oshib ketmaydi. O'rtacha “ideallik”ka ega (avval ham ijtimoiy tarmoqlarda yozgan mulohazalarimda ideal darslikning o'zi bo'lmasligini ta'kidlab o'tganman!) darslikka qo'shimcha ravishda metodik qo'llanmalar, elektron darsliklar va multimedial ilovalarni yaratish maqsadga muvofiq. Darslik o'rganilayotgan soha, yo'nalish va masalalar doirasida yetuk ilmiy va metodik salohiyatga ega mutaxassislar tomonidan yaratilishi lozim. Maktab darsliklari hamma yaratishi mumkin bo'lgan o'quv adabiyoti emas! Bunday yondashuvning natijasi nimalarga olib kelishiga bugungi kunda oliy ta'lim misolida yaqqol guvoh bo'lib turibmiz. Kecha magistraturani tugatgan, bir fan bo'yicha auditoriyada qo'yilayotgan o'tib ham ulgurmagani, aytayotgan fikrlarining to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligiga o'zi ham ishonmaydigan “mutaxassislar”ning ham o'quv qo'llanma va darsliklar yozishga “majbur qilinishi” oqibatida biri ikkinchisini inkor qiladigan nazariyalar, ta'riflar va qoidalar “ur-chigandan urchib” yotibdi;

yettinchidan, “O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi Respublika ta'lim markazi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qaror loyihasi asosli takliflarni inobatga olgan holda qabul qilinsa, ham mazkur tashkilotning, ham shu sohaga aloqador mutaxassislarni qiziqitirgan ko'plab masalalarning ijobiy yechim topishiga erishiladi. Jumladan, darsliklarning yangi avlodini yaratish, nashrga tayyorlash va chop ettirishga qo'yiladigan ergonomik talablarning ishlab chiqilishiga, ayniqsa, alohida ehtiyoj mavjud. Ayni paytda mazkur masala tez-roq hal etilishi maqsadga muvofiqdir.

Begzod XODJAYEV,
pedagogika fanlari doktori,
professor

Geografiya fanidan test savollari

№	Savol	A	B	C	D
1.	Maktab o'quv guboslari qanday mashtabda tayyorlanadi? 1) 1:83000000; 2) 1:50000000; 3) 1:5000000; 4) 1:4300000; 5) 1:40000000; 6) 1:30000000; 7) 1:730000000; 8) 1:830000000; 9) 1:3000000	1, 2, 5, 6	2, 3, 4, 9	3, 4, 5, 6	5, 6, 7, 8
2.	Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra qadimgi kishilar bundan qancha yil ilgari Yerning shaklini chizmada tasvirlashga harakat qilishgan?	7 ming	8 ming	9 ming	10 ming
3.	"Safaroma" asarini kim yozgan? (XI asr)	Nosir Xisrov	Ahmad al-Farg'oniy	Abu Rayhon Beruniy	Yoqut Hamaviy
4.	Kuzatuvchining o'zi turgan joyini ufq tomonlariga nisbatan aniqlash nima deyiladi?	oriyentirlash	azimutlash	ko'z bilan chamalab plan olish	nivelirlash
6.	Qaysi okean marvarid yig'ib olishda yetakchilik qiladi?	Hind	Atlantika	Shimoliy Muz	Tinch
7.	Eng yuqori suv ko'tarilishi Atlantika okeanining qaysi qo'ltig'ida kuzatiladi?	Fandi	Meksika	Biskay	Gudzon
8.	Qaysi yarimsharda Yer yuzasining 61%ini suv egallaydi?	shimoliy	g'arbiy	sharqiy	janubiy
9.	Atlantika okeaniga tegishli bo'lgan dengizlarni belgilang. 1) Marmar; 2) Baren; 3) Ueddell; 4) Norvegiya; 5) Baffin; 6) Arafur	1, 3	2, 4	3, 5	4, 6
10.	Mikroneziya tarkibiga kiruvchi orollarni belgilang. 1) Marshall; 2) Gilbert; 3) Yangi Kaledoniya; 4) Solomon; 5) Yangi Gebrit; 6) Taiti	1, 2	3, 5	2, 4	5, 6
11.	Lomonosov suvosti tizmasi qaysi okeanda joylashgan?	Shimoliy Muz	Tinch	Hind	Atlantika
12.	Afrika materigiga xos bo'lgan asosiy xususiyatlarni belgilang. 1) tabiat zonasi har ikkala kengliklar bo'yicha takrorlanib joylashgan; 2) eng quruq materik; 3) chuchuk suvli eng uzun ko'li bor; 4) o'rta janubiy tropik chizig'i o'tgan; 5) sayyoramizning yaxlit noyob qo'riqxonasini bor; 6) o'rta baliqlik bo'yicha eng baland.	1, 3	2, 4	3, 5	4, 6
13.	Afrika qit'asining uzunligi necha kilometr ga teng?	30500	30900	30800	30700
14.	Qimmatli qattiq bug'doyning vatani qaysi davlat hisoblanadi?	Efiopiya	Kolumbiya	MAR	Sudan
15.	Yerning ichki energiyasi va gravitatsiya kuchi geografik qo'ltiqning qaysi qonuniyatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi?	modda va energiya almashinuvi	bir butunligi	sektorlik	geografik zonallik
16.	Atmosfera qatlamlari va ularning balandligiga mos tushadigan to'g'ri javobni aniqlang. 1) 50 km; 2) 80-85 km; a) troposfera; b) stratosfera; c) mezosfera; d) termosfera.	1-b, 2-c	1-a, 2-b	1-a, 2-c	1-c, 2-d
17.	Topografik xaritada Akonkagua cho'qqisining har 100 metr balandligingiz horizontallari o'lkazilsa, bu cho'qqini nechta horizontallari bilan tasvirlash mumkin?	69ta	67ta	58ta	56ta
18.	Braziliya nomining kelib chiqishiga nima sabab bo'lgan?	pay brazil daraxti	braziliya yong'og'i	qimmatli sedrella daraxti	kauchuk beradigan geveya daraxti
19.	Braziliya yassi tog'ligining kristall jinslari orasida qanday foydali qazilmalarning katta konlari bor? 1) temir; 2) uran; 3) platina; 4) tabiiy gaz; 5) yonuvchi slanes; 6) olmos	1, 2, 6	1, 3, 4	2, 4, 5	4, 5, 6
20.	Quyidagilardan Janubiy Amerika materigida tashkil etilgan eng yirik milliy bog' nomini belgilang.	Jau	Janubiy	Klueyn	Gauya
21.	Shimoliy Amerika materigining geologik tuzilishiga xos bo'lgan xususiyatlarni belgilang.	bu materik mezozoy erasining boshlarida Yevrosiyodan ajralgan	so'nggi 100 yil ichida bu materik Yevrosiyodan 40 km masofaga uzoqlashgan	bu materikning tekislik qismi, asosan, qadimgi litosfera plitalariga mos keladi	180 mln yil muqaddam bu materik Gondvana quruqligining tarkibida bo'lgan
22.	Tasmaniya orolining asosiy qismini qaysi iqlim mintaqasi egallaydi?	mo'tadil	subantarktika	nam tropik	subekvatorial
23.	Janubiy Amerikaning ekvatorial iqlim mintaqasiga xos bo'lgan xususiyatlarni belgilang.	bu mintaqada yog'inlar miqdori 3500 mm dan ko'p	uning harorati yil davomida 25-26°C dan yuqori bo'ladi	qish faslida bu mintaqada bir necha oy yog'in yog'maydi	yog'in miqdori mintaqaning sharqiy qismida 6500 mm. dan oshadi
24.	Yevrosiyoda materigining g'arbiy qismidagi mo'tadil iqlim mintaqasida yanvar va iyul oylarining o'rta harorati necha gradusni tashkil etishini mos ravishda aniqlang. 1) 0°C atrofida; 2) -9°C; 3) +17+26°C; 4) +15+20°C; 5) -5°C atrofida; 6) +20+27°C	1, 4	2, 3	5, 6	2, 4
25.	Yevrosiyoda materigining aralash o'rmonlarida keng bargli daraxtlardan qaysilari o'sadi? 1) eman; 2) qora qayin; 3) Yevropa qarag'ayi; 4) kedr; 5) oq qarag'ay; 6) zarang	1, 2, 6	1, 3, 5	2, 4, 5	3, 4, 6

№	Savol	A	B	C	D
26.	Himolay tog' etaklarida joylashgan terayalar deganda nima tushuniladi?	botqoqlashgan changalzorlar	o'tib bo'lmaydigan qalin o'rmonlar	daraxtsiz yerlar	toshloq yerlar
27.	Karpat tog'idan boshlanib, shimolga tomon oquvchi daryolarni belgilang. 1) Oder; 2) Rona; 3) Adije; 4) Visla; 5) Reyn; 6) Drava	1, 4	2, 5	3, 6	4, 5
28.	Berilganlardan qaysi tog'lar yakka-yakka joylashgan?	Torbog'otoy, Jung'oriya Olatovi	Zarafshon, Kopetdog'	Himolay, Pomir	Hisor, Oloy
29.	Quyosh radiatsiyasining yer yuzasiga taqsimlanishi qaysi faktorga bog'liq?	geografik kenglikka	nurlari energiya miqdoriga	havo massalariga	yalpi radiatsiya miqdoriga
30.	O'rta Osiyo o'lkasining qaysi qismidan qishda kontinental mo'tadil havo massalari kirib kelganda havo ancha salqin, lekin ko'pincha yog'ingarchilik bo'ladi? 1) g'arbdan; 2) shimoldan; 3) shimoli-sharqdan; 4) janubdan; 5) janubi-g'arbdan; 6) shimoli-g'arbdan	1, 6	2, 3	4, 5	3, 4
31.	O'rta Osiyo o'lkasining janubiy qismlarida iqlimning hosil bo'lishiga qaysi omillarning ta'siri kuchliroq sezilib turadi?	O'rta dengiz va g'arbiy iliq shamollarning	Markaziy Osiyo va kontinental havo massalarining	G'arbiy Sibir va Arktika havo massalarining	Sharqiy Yevropa va mo'tadil havosining
32.	O'rta Osiyoning cho'l tuproqlari quyidagi qaysi hududlarning bo'z tuproqlari bilan chegaralanadi?	Tyanshan, Pomir-Oloy tog'lari etaklarining	Zarafshon, Amudaryo, Sirdaryo deltalarining	Amudaryo, Sirdaryo, Ili daryolari qayirlarining	Sirdaryo, Ili daryo deltalari va Balxash-bo'yi tekisliklarining
33.	XI asrga oid qaysi asarda ko'pgina joy nomlari va geografik atamalar haqida yozib qoldirilgan?	"Devon-ulug'otit turk"	"Mamlakatlarining alifbo ro'yxati"	"O'rta Osiyo va Kavkaz geografiyasi"	"Yerning surati"
34.	Vaqt o'lchovini aniqlashda Quyosh vaqt sutkani qaysi vaqtdan boshlab hisoblanadi?	yarim tundan	ertalab	erta tongdan	kechqurun
35.	Globusda bosh meridian boshlab har necha gradusdan meridianlar o'tkazilsa, har bir meridian qo'shni meridianlardan ikki soat farq qiladi?	30°	45°	15°	20°
36.	Uzoq vaqt hisoblab boriladigan sana tizimi nima deb atiladi?	taqvim	era	davr	asr
37.	Gersin tog' hosil bo'lish bosqichida quyidagi qaysi geografik hududlar hosil bo'lgan?	Patagoniya, Markaziy Yevropa	Sharqiy Sayon, Baykalbo'yi	Arabiston y.a.o., Kamchatka	Chukotka, Shimoliy Koreya
38.	Quyidagi qaysi tog'lar Talas Olatovidan boshlanadi?	Piskom, Qo'qonov, Qurama	Chatqol, Qarachatog', Chaqilkalon	Qurama, Ko'hitang, Ugom	Qurama, Bobotog', Chumqor
39.	Chirchiq-Ohangaron botig'ining janubi-sharqida joylashgan tog' oraliq botig'ini belgilang.	Farg'ona	Sangzor-Nurota	Zarafshon	Surxon-Sherobod
40.	O'zbekiston hududiga yog'inlarni, asosan, qaysi havo massalari olib keladi?	Atlantika okeanidan esadigan nam havo massalari	Hind okeanidan keladigan iliq tropik havo massalari	Shimoliy okeanidan keladigan sovuq havo massalari	Mahalliy kontinental Turon tropik havo massalari
41.	Eng ko'p yog'in miqdori O'zbekistonning qaysi hududlariga tushadi?	G'arbiy Tyanshan va Hisor tog'larining nam havoga bo'lgan yonbag'rlarida	Hisor, Zarafshon tog'larining shimoli-sharqiy yonbag'irlarida	Oloy, Turkiston tog'larining sharqiy qismlarida	Chatqol va Qurama tog'larining shimol tomoniga ro'para bo'lgan qismining balandliklarida
42.	O'zbekiston hududiga qaysi tomondan yil davomida shamollar esib turadi? 1) shimoli-g'arbiy; 2) shimoli-sharqiy; 3) sharqiy; 4) shimoliy; 5) g'arbiy; 6) janubiy	1, 4, 5	1, 3, 6	2, 3, 4	2, 5, 6
43.	Chirchiq-Ohangaron okrugining 2500 metrdan yuqori qismida qanday tuproqlar tarqalgan?	tog'-botqoq, tog'-o'tloq, toshloq-shag'alli	qo'ng'ir tog'-o'rmon, o'rmon-dasht, dasht	o'tloq, botqoq, qo'ng'ir tusli bo'z, to'q bo'z	och tusli qo'ng'ir, qo'ng'ir tusli bo'z, to'q bo'z
44.	Quyidagi Amudaryo tabiiy geografik okrugida, qishda ba'zan sovuq havo massalarining turib qolishi natijasida eng past harorat necha gradusga tushib ketadi?	-32 -33°C	-35 -36°C	-36 -37°C	-37 -38°C
45.	Jahon davlatlarini iqtisodiy daromadlari bo'yicha guruhlash qanday metodika doirasida amalga oshirilgan?	"Jahon Banki Atlasi"	World Development Report	"Jahonning hayot darajasi klassifikatsiyasi"	Xalqaro iqtisodiy integratsiya
46.	Katta va ulkan iqtisodiy salohiyatga ega bo'lgan jahonning tayanch davlatlarini belgilang.	Braziliya, Hindiston	Kanada, Belgiya	JAR, Tailand	Avstraliya, Polsha
47.	Davlatni boshqarish va idora qilishning parlamentlik shakli mavjud bo'lgan davlatlarni belgilang.	Livan, Vengriya	Shvetsiya, Turkiya	Moldova, Beliz	Andorra, Polsha

Professor – o'qituvchi

talabalar ishonchini qozonish uchun o'z ustida doimiy ishlashga majbur bo'ladi

Mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarida bosqich-ma-bosqich kredit-modul o'qitish tizimiga o'tish ishlari amalga oshirilmoqda. Xususan, 2030-yilgacha kredit-modul tizimi joriy etiladigan oliy ta'lim muassasalari sonini 85 taga yetkazish rejalashtirilgan.

Kredit-modul tizimining ko'plab rivojlangan davlatlar tan olgan Bolonya tizimi deklaratsiyasiga 48 ta davlat a'zo hisoblanib, GPA (diplom yoki attestatning o'rta ko'rsatkichi) baholash mezonining qo'llanilishi, akademik mobillik hamda xalqaro darajada integratsiyalashuvning yuqori darajada ta'minlanishi tizimning o'ziga xos muhim ko'rsatkichlaridir. Mazkur tizimni amaliyotga joriy qilgan davlatlarda oliy ta'lim uchun katta imkoniyatlar ochiladi, ilg'or tajribalar asosida tayyorlangan raqobatbardosh kadrlarga mehnat bozorida talab yuqori bo'ladi.

Kredit-modul o'qitish uzviy bog'liqlikdagi modullarini yoki modullar blokini o'zlashtirish uchun talabalarning zarur bo'lgan o'quv yuklamasini o'lchash birligi sifatida modulli o'qitish texnologiyalari va kreditlarning birligiga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etish tizimidir.

Mamlakatimizda Bolonya jarayoni ta'lim tizimi, shuningdek, AQSh, Buyuk Britaniya, Janubiy Korea, Kanada hamda Yaponiya kabi bir qator ta'lim tizimi rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish holda global ta'lim integratsiyasining amalga oshirilishi xorijiy mamlakatlar bilan oliy ta'lim sohasidagi aloqalarni yanada kengaytirishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Normativ-huquqiy hujjatlar ham islohotlarga mutanosib ravishda takomillashtirib borilmoqda. Jumladan, 2019-yil 29-oktabrdagi "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi qonun, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni yangi O'zbekistonning yangi ta'lim tizimini yaratish uchun xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida ta'kidlanganidek, "Oliy ta'lim standartlari xorijiy tajriba asosida takomillashtiriladi, ta'lim yo'nalishlari va o'qitiladigan fanlar qayta ko'rib chiqiladi. Mutaxassislikka aloqasi bo'lmagan fanlar soni 2 barobar qisqartiriladi. Oliy ta'limda o'quv jarayonini kredit-modul tizimiga o'tkazish talab etiladi".

"Toshkent moliya institutining O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini 2019/2020-o'quv yilida amalga oshirish bo'yicha yo'l xaritasi" qabul qilingan. Mazkur hujjatda 2020/2021-o'quv yilidan boshlab, I-bosqich talabalar uchun o'quv jarayonini zamonaviy ta'lim texnologiyalariga asoslangan kredit-modul tizimiga o'tkazish belgilangan. Shuningdek, yangi o'quv yilidan professor-o'qituvchilarning o'quv yuklamalarini yanada optimallashtirish, kasbiy faoliyatga zamonaviy axborot-kommunikatsiya hamda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish masalalari muhim va ustuvor masala sifatida qaralmoqda.

Quyida rivojlangan davlatlar ta'lim tizimidagi ilg'or tajribalar asosida Toshkent moliya institutida joriy etilishi rejalangan kredit-modul tizimining o'ziga xos xususiyatlari haqida to'xtalib o'tamiz.

Kredit — ta'limning o'lchov birligi bo'lgan, talaba uchun o'zlashtiriladigan ta'lim dasturi hamda u bilan bog'liq mehnat xarajatlarini hajmini ifodalaydi. Ya'ni talaba muayyan fanni o'zlashtirishi uchun ma'lum miqdordagi o'quv yuklamasini bajaradi hamda olgan bilim, malaka va ko'nikmasiga asosan muayyan kreditlarni qo'lga kiritadi.

Aytilganidek, kredit — ta'lim olish natijalari asosida o'qitish hajmini belgilash bilan bir qatorda ta'lim olish bilan bog'liq mehnat xarajatlarini ham ifodalaydi. Toshkent moliya institutida 1 (bir) kredit ta'lim dasturi uchun mehnat haqi xarajatlari miqdori respublikamizdagi amalda bo'lgan mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 50 foizi (hozirgi kunda 679330/2 = 339665 so'm) darajasida belgilanishi rejalashtirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida o'quv jarayonini kredit-modul tizimi asosida tashkil etishda, asosan YCTS (European Credit Transfer and Accumulation System)(Yevropa kredit transfer tizimi)ga o'tishga ustuvorlik berilmoqda.

Kredit-modul tizimining amaldagi o'quv jarayonidan farqli jihatlar quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. YCTS(Yevropa kredit transfer tizimi)ga muvofiq bakalavr darajasida talaba 180–240 kredit fanlarni o'zlashtirishi (3 yillik o'qish muddatida 180 kredit, 4 yillik o'qish muddatida 240 kredit) talab etiladi. Mos ravishda o'rtacha semestrlik kredit miqdori 30; yillik kredit miqdori 60 kreditni tashkil

etadi. Bunda 1 kredit 25–30 soat fan yuklamasini o'z ichiga oladi.

2. Amaldagi o'quv jarayoni grafida semestrdagi o'quv haftalari soni 18 haftani tashkil etsa, kredit-modul tizimiga asoslangan o'quv jarayonini tashkil etish grafida bir semestr uchun o'qish davri o'rta 15 hafta, yillik haftalar soni 40–42 haftani tashkil etadi.

3. Semestrlar boshlanishidan oldingi bir haftada talabalar tomonidan fanlarni hamda fan o'qituvchilarini o'z ixtiyorlariga ko'ra tanlash uchun 1 hafta ko'rsatma muddat (kredit tizimiga kirish) ajratilmoqda.

4. Bakalavr ta'lim dasturi bo'yicha 240 kredit hajmdagi fanlarni o'zlashtirish uchun talabalarga 4 yildan 6 yilgacha muddat beriladi. Ya'ni, ma'lum sabablarga ko'ra ayrim fanlarni o'zlashtirgan yoki yetarli hajmdagi kreditni to'plagan talabaga keyingi semestr yoki keyingi o'quv yilida mazkur o'zlashtirilmagan kreditlar hajmi uchun to'lovni amalga oshirish hisobiga fanlarni o'zlashtirish imkoniyati beriladi.

5. Fanlarni qayta o'zlashtirishda, agar talaba mazkur fan bo'yicha mashg'ulotlarning 80 foizidan ortig'ida ishtirok etgan bo'lsa, fan uchun ajratilgan kreditning 50 foizi miqdorida to'lovni amalga oshirishga ruxsat etiladi. Agar o'zlashtirilmagan fanlar soni 3 tadan ko'p bo'lsa hamda talabaning davom ko'rsatkichlari 80 foizdan pastroq bo'lsa, o'zlashtirilmagan fanlar bo'yicha kreditlar hajmiga to'liq to'lovni amalga oshiradi.

6. Amaldagi bakalavriat ta'lim yo'nalishlari o'quv rejalaridagi mavjud 4 ta fan (Gumanitar va tabiiy-ilmiy, Umumkasbiy, Ixtisoslik, Qo'shimcha fanlar) bloklari kredit-modul tizimida 2 tagacha (Majburiy fanlar, tanlov fanlar) qisqartirildi.

7. Amaldagi bakalavriat ta'lim yo'nalishlarining o'quv rejalarida Gumanitar va tabiiy-ilmiy fanlar 25–30, Umumkasbiy fanlar 35–50, Ixtisoslik fanlari 15–25, Qo'shimcha fanlar 4–6 foizni tashkil etgan bo'lsa, kredit-modultizimiga asoslangan o'quv jarayonida majburiy fanlar bloki 60–80, tanlov fanlar bloki 20–40 foizni tashkil etishi rejalashtirilmoqda.

8. Magistratura mutaxassisliklarida nazariy ta'lim hajmi fanlar bloklari bo'yicha mos ravishda, majburiy fanlar moduli 60 foizni, tanlov fanlar moduli 40 foizni tashkil etishi rejalashtirilmoqda.

9. Amaldagi o'quv rejalarida bloklardagi tanlov fanlarini belgilash majburiylik xarakteriga ega bo'lgan bo'lsa, joriy etilayotgan yangi tizimda talabalar tomonidan tanlov fanlari ularning qiziqishlari asosida tanlanishi bilan bir qatorda ikkinchi mutaxassislikni olish imkonini beradigan tartib joriy etilishi kutilmoqda.

"Oliy ta'lim o'qituvchi, o'z ustida ishlash, ilmiy bo'laman, degan, yuragida o'ti bor jo'shqin yoshlarimizning tahsil olishi uchun hamma qulayliklarni yaratishimiz shart"

Sh.MIRZIYOYEV

10. Auditoriya mashg'ulotlari hamda mustaqil ta'lim soatlari nisbati amaldagi 56/44 nisbatdan 50/50 nisbatga o'zgartiriladi, ya'ni mustaqil ta'lim soatlari sezilarli darajada oshiriladi.

11. Bakalavr ta'lim yo'nalishlari amaldagi o'quv rejasidagi asosiy fanlar soni 28 tadan 24 taga qisqartiriladi hamda bir semestrdagi fanlar soni 6–7 tadan oshmasligiga erishiladi. Bu talabalar semestri davomida fanlarni o'zlashtirishlarida yengillik va qulaylik yaratadi, ya'ni bir semestrdan 9–10 ta fanni o'zlashtirish majburiyati bekor qilinadi. Shuningdek, modul fanlari bo'yicha semestrdan 3 ta fan moduli birinchi 8 haftalikda, qolgan 3 ta fan modulini keyingi 8 haftalikda o'zlashtirish imkoniyati yaratiladi.

12. Talaba I-bosqichga qabul qilinganda unga institutda joriy qilingan "Platonus" maxsus elektron ta'lim platformasining login-parollari beriladi. Mazkur tizim-platformasida 1 ta fandan 4–5 professor-o'qituvchi dars beradi. Talabalar elektron ta'lim platformasi orqali har bir professor-o'qituvchining shaxsiy sahifasiga tashrif buyurib, uning ma'ruza o'qiydigan fani bo'yicha, xususan, professor-o'qituvchining sillabusi, dars o'tish metodlari, qaysi mavzular doirasida dars o'tishi, baholash uslubini, ilmiy izlanish yo'nalishlari, o'quv-uslubiy ishlarnamalari, kasbiy yutuqlari va boshqa ta'lim jarayoniga oid o'zini qiziqtirgan barcha savollarni bo'yicha to'liq ma'lumot olishi mumkin bo'ladi.

Talabaga shu ma'lumotlar asosida mustaqil qaror qabul qilgan holda professor-o'qituvchini tanlash imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, professor-o'qituvchini tanlash jarayonini samarali tashkil etish hamda yanada soddalashtirish maqsadida institutning rasmiy veb-sayti (www.tfi.uz)dagi maxsus (<http://vm.tfi.uz>) rukkna tashrif buyurib, professor-o'qituvchilar tomonidan oldindan tayyorlangan videoma'ruzalar bilan tanishgan holda tanlovni amalga oshirishlari uchun ko'rsatma imkoniyati yaratiladi. Institutda ta'lim jarayonining bunday tashkil etilishi, har bir professor-o'qituvchi talabalar ishonchi va e'tiborini qozonish uchun o'z ustida doimiy izlanish olib borishi hamda malakasini oshirib borishini talab etadi. Aks holda talabalar ishonchini qozonolmagan professor-o'qituvchining o'quv yuklamasi tabiiy ravishda qisqarishi ehtimoli paydo bo'ladi.

13. Institutda kredit-modul tizimini joriy etishda kutilayotgan ijobiy o'zgarishlardan yana biri talabalar mustaqil ta'limi hamda masofaviy ta'lim shakllari va usullari keng qo'llanilishidir. Joriy o'quv yilida haftalik o'qish kunlari 5 kunni tashkil etgan bo'lsa, yangi o'quv yilidan haftalik 4–5 kunlik o'qishga o'tish, qolgan 1 kun mustaqil ta'lim (masofaviy shaklda), yana bir kun esa amaliyot obyekti yoki

ijtimoiy soha obyektlarida tashkil etilishi rejalashtirilmoqda. Joriy o'quv yilida pandemiya sharoitida masofaviy ta'limni tashkil etish bo'yicha o'tirilgan tajribani kelgusi o'quv yillarida ta'lim jarayonida keng qo'llash imkoniyati bor. Bunda institutda tashkil etilgan masofaviy ta'lim platformasi (www.tfi.uz) sayti: videoma'ruzalar, ARM fondi, "Platonus" elektron platformasi), shuningdek, telegram ijtimoiy tarmog'i, elektron video-aloqa dasturlari (Zoom, Facebook, Telegram, Googleclass) va boshqa shu kabi vositalar imkoniyatlaridan samarali foydalaniladi.

14. Kredit-modul tizimining alohida xususiyatlaridan biri bo'lgan o'rta o'zlashtirish ko'rsatkichi(GPA (Grade Point Average)ning qo'llanilishi kadrlar iste'molchilari tomonidan bitiruvchi talabalarning bilimi, mutaxassislikni o'zlashtirish darajasini baholashga imkon berishi bilan bir qatorda kelgusida o'qishni davom ettirish, ilmiy faoliyat bilan shug'ullanish uchun ham asosiy mezon bo'lib xizmat qiladi. Xorijiy tajribasida ish beruvchilar tomonidan ta'lim oluvchining o'rta o'zlashtirish ko'rsatkichi(GPA)ga alohida e'tibor qaratilishi talabalar tomonidan bu ko'rsatkichni muntazam oshirib borishga motivatsiya bo'lib xizmat qiladi.

15. Institutda kredit-modul tizimini joriy etishdagi ijobiy holatlardan yana biri bu talabalar akademik mobilligining ta'minlanishidir. Akademik mobillik talabalar almashinuvi asosida xorijiy hamda mahalliy oliy ta'lim muassasalarida davriy o'qishi bo'yicha o'zlashtirilgan kreditlari tan olinishini anglatadi. Toshkent moliya institutining maqsadli ko'rsatkichlariga muvofiq kelgusida ko'plab talabalarning yetakchi xorijiy oliy ta'lim muassasalarida semestrlik o'quv kurslariga yuborilishida akademik mobillikning ta'minlanishi, talabalar ta'lim dasturini o'zlashtirishda (kerakli kreditlarni jamg'arishda) muammolar kelib chiqishining oldini oladi.

Aytilganidek, rivojlangan davlatlar ta'lim tizimidagi ilg'or tajribalar asosida Toshkent moliya institutida o'quv jarayonini kredit-modul tizimiga bosqich-ma-bosqich o'tkazilishi institutda ta'lim sifati yuqori darajadagi yangi bosqichga olib chiqilishiga, xalqaro ta'lim tizimiga integratsiyalashuvning yanada kengayishiga, zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan sifatli kadrlar tayyorlanishiga hamda institut reytingining mahalliy hamda xalqaro darajada yanada yuksalishiga xizmat qiladi.

Ulug'bek AZIZOV,

TMI rektori, professor

Isroil CHORIYEV,

O'quv bo'limi boshlig'i,

i.f.n., dots.

Komiljon IBROHIMOV,

Monitoring va ichki nazorat

bo'limi boshlig'i, i.f.n., dots.

Zebiniso MAMATOVA, Pitnak shahridagi 9-maktab o'quvchisi:

— Asarni o'qib ayyorlik ramzi bo'lgan tulki ham shunday aqlli bo'lar ekan-da, deb hayron qoldim. Xuddi insonlardek oila bo'ylib yashashlari, ota-onalik mehri, bularning bari hayratlanarli. Ayrim otalar, onalarga bu hikoyani o'qitish kerakmikan, deb o'yladim. Chunki ulardan tulkilar ham yaxshi ekan. Bolalari ularni tashlab ketdi, lekin tabiatning shuncha qiyinchiliklariga qaramay bolalaridan voz kechmadi. Ayrim odamlar-chi? Undaylar haqida yozgim ham kelmaydi.

Tulkicha Domino bilan do'st bo'lib qoldim. U daryolar, adirlar, tepaliklar bilan ham do'st tutinar edi. Do'stlari ham kuni kelganda unga yordam berdilar, o'z bag'irlaridan joy berib uni dushmanlardan yashirdilar. Juksning iti Gekla bilan suvda oqib ketganida ularning yonida meni ham suv oqizib ketayotgandek rosa qo'rqdim. Bentoning o'gillaridan esa xafa bo'ldim, ularni ham tushunishga harakat qildim, ammo bu hikoyada aka-ukalar salbiy obraz bo'lib xotiranga muhrlandi. Domino juda ajoyib edi. Qiyinchiliklarni yenga oldi, olg'a intildi. Kitobni o'qigach, kuchukcha boqib oldim va uning ismini Domino deb atadim. Do'stim bilan xuddi asardagidek qiziqarli voqealarning guvohi bo'lyapman. Tabiatga mehr bilan qaraylik, biz undan hali ko'p narsalarni o'rganamiz.

Dostonbek RO'ZIMOV, Pitnak shahridagi 9-maktab o'quvchisi:

— Odamlar biror yomon ish qilsa bir-birlariga hayvon deb tanbeh beradi. Ammo shu hayvonchalik bo'lsa-da o'z bolasiga mehr ko'rsatolmaydiganlar ham bor-ku. Odamlar orasida hattoki bir tulkichalik ham mehr qolmaganmi? Agarda mehr-muhabbat bo'lganida o'z bolasini tashlab, bolalar uyiga topshirmagan bo'lardi. Tulki nega jonini jabborga berib ov qilib bolasiga tashishi kerak, bundan ko'ra o'zi yeb yallo qilib yursa bo'lmasmi? Bunga oilaparvarlik tuyg'usi yo'l qo'ymadi. Bu asarda yana o'z erki uchun kurash ko'rsatib berilgan. Ayrim odamlar orasida yo'qolgan otalik va onalik mehri qachon paydo bo'ladi, degan savolga ularni sog'inch tuyg'usi qiyinaganda deb javob bergan bo'lardim. Chunki insonda hayvonlarga yot bo'lgan tuyg'ular mavjud. Shuning uchun, aziz ota-onalar, oramizda shunday tuyg'uo'qolmasin deb tilak bildiram.

Jamshid RO'ZIMOV, Pitnak shahridagi 9-maktab o'quvchisi:

— Ozodlik insonga berilgan eng oliy ne'matlardan biri hisoblanadi. Lekin ozodlikning qadrini insonlardan ko'ra hayvonlar juda yaxshi tushunadi. Chunki yer yuzidagi hayvonlarning ko'pchiligi, asosan insonlar qo'lida ozodligidan ayrilgan holda yashaydi. Ushbu holat "Yovvoyi yo'rg'a" asarida juda chiroyli ochib berilgan. Asarda qora yo'rg'a o'zidan tashqari boshqa otlarga ham ozodlik hadya etadi. Yovvoyi yo'rg'a ozodlik uchun o'limdan ham qaytmaydi.

Ba'zi insonlar hattoki noyob va yovvoyi hayvonlarni ham pul va mansab uchun erkinligidan mahrum qilishadi. Bunday holatlarda noyob va yovvoyi hayvonlar butunlay yo'qolib ketishi mumkin. Bu esa tabiatda jiddiy o'zgarishlarga olib keladi. Bu kitobni o'qib hayvonlar ham ozodlik uchun insonlar kabi kurashishini tushunib yetdim.

Shahnoza QURBONOVA, Pitnak shahridagi 9-maktab o'quvchisi:

— Ernest Seton Tompsonning ushbu kitobiga kiritilgan "Vulli" hikoyasida ikkiyuzlamachilik il-latini Vulli ismli kuchuk timsolida tasvirlangan. Vulli o'zini vafodor ko'rsatgani bilan aslida juda vahshiy bo'lib chiqadi. U hammani o'ziga ishonitirib, o'z egasining ortidan pichoq uradi. Aslida bu kuchuk tashqi tomondan qaraganda egasiga vafodor bo'lib ko'rinadi, ammo o'z ayblarini yashirish uchun xo'jayinini o'ldirishdan ham toymaydi. Hayotda ham niyati yomon, lekin o'zini muloyim ko'rsatadigan kimsalar bor. Ular hammaning ko'nglidan joy egallab, o'ziga ishonitirib orqadan ish qiladi. Ko'rinishidan hech kim bunday insonlarning yomonlik qilishiga ishonmaydi. Lekin keyinchalik asl yuzini ko'rganda hayron qoladi. Tompson ushbu hikoyasi orqali biz insonlarning tilyog'lama kimsalarga ishonib qolmasligimizni aytmoqchi bo'lgan, nazariymda.

Nuriya YARASHEVA, Pitnak shahridagi 9-maktab o'quvchisi:

— Tabiat turli jonzorlar, o'simliklardan iborat. Lekin ularning orasida faqat insonlarga fikrlash, so'zlashga qodir. Bu degani ular boshqa jonzorlarga o'zi xohlagandek muomala qiladi, degani emas. Chunki ularning ham joni, o'z hayoti bor. Ularga shunchaki ovlanadigan yoki boshqa zarurat uchun qaramaslik kerak. Xuddi Tompson va Shukur Xolmirmirzayev kabi yozuvchilar ko'zi bilan qarash lozim. Men o'zbek va jahon adabiyoti vakillarining asarlarida ko'tarilgan tabiatga bo'lgan munosabat haqida to'xtalmoqchiman. Biz bu yil Shukur Xolmirmirzayevning darslikda berilgan hikoyalari bilan tanishdik. Shukur Xolmirmirzayevning "Omon ovchining o'limi" asarida ham, Tompsonning "Vinnipeg bo'risi" hikoyasida ham inson degan nomga noliyiq haqiqiy hayvonsifat kimsalar borligini ko'rdim. Yana bir narsaga quvondim. Odamlarda yo'q sodiqlik, vafodorlik, cheksiz sadoqat bo'rilarda bo'lar ekan. Yozuvchi bo'rilarni shuning uchun ham yaxshi ko'rsa kerak. 7-sinfda yozuvchining hayoti va ijodini o'rganganda bo'rilarni yaxshi ko'rishini sezgandim. Yovvoyi yorg'a kabi asarlarni o'qib tabiat bilan do'st tutinishni o'rgandim.

"Ma'rifat" kitobxonini tanlovi doirasida aprel oyida G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa uyi tomonidan tavsiya etilgan Ernest Seton Tompsonning "Yovvoyi yo'rg'a" to'plamini o'qib chiqdik.

Jonivorlarni so'zlatgan asar

O'quvchilardan kelgan maktublar bilan tanishar ekanmiz, asar bolalar psixologiyasiga qattiq ta'sir qilganini payqash qiyin emas. Bu ayniqsa, hayvonlar va insonlar hayoti, xarakteri o'zaro solishtirilishida yaqqol namoyon bo'lgan. Bugun sahifamiz orqali Xorazm viloyati Pitnak shahridagi 9-maktab hamda Bog'ot tumanidagi 4-maktab o'quvchilarining taassurotlari bilan tanishishingiz mumkin.

Oxunjon MADRIMOV, Bog'ot tumanidagi 4-maktab o'quvchisi:

— Ernest Seton Tompson o'z hikoyalari-da hayvonlarga insoniy munosabatda bo'ladi, ularda ham hissiyot borligini e'tirof etadi. Odatda ertaklarda tulki ayyor va sariq rangda tasvirlanadi. Tulki bolalarining o'yinini tomosha qilib, ularning quvonchlariga sherik bo'ladi. Tulki fermaga tovuq o'g'irlash uchun borganda uvillab ko'radi, bordi-yu it quvsa qochib qoladi, quvmasa it bog'langanligini bilib, dadil kirib nasibasini olib qochadi. Mana, tulkiga xos tafakkur. Tulki o'z inidan uzoroqda ov qiladi. U ham yolg'izlikdan qiynaladi. Uvillaydi, buni olimlar tulki uvilladi, ovchilar esa yig'ladi deyishadi.

"Kechasi ov — kunduzi uyqu" degan maqol tulkilarniki. Tulki hayoti davomida tajriba orttirib o'zini quvlagan itlarning ham boplab adabini berishni o'rganadi. Suv ham tulkinin balo-qazodan asrashini tushunib yetadi. Domino daryo bilan do'st bo'ldi. Baribir insondek aqlli mavjudot oldida o'zlik qiladi. Barcha hayvonlarda o'z zuriyodini asrab avaylab voyaga yetkazish tuyg'usi bo'ladi.

Tulki o'limi oldidan ham daryodan najot topadi. O'ligini mo'ynasi uchun quvgan ovchilarga tutirmay muz parchasida jon berib mardona oqib ketadi.

Shuningdek, tahririyatimizga kelgan maktublar ichida Jizzax shahridagi 9-maktab o'quvchilari Nozima Murodjonova, Laylo Rajabova, Romitan tumanidagi 23-IDUM o'quvchilari Jasmira Rashidova, Umida Sobirova, Shohjahon Mirzoyev, Shahlo Ahmadova, Shofirkon tumanidagi 40-maktab o'quvchilari Gulirayhon G'iyosova, Shohrux To'xtayev, Peshku tumanidagi 28-maktab o'quvchisi Sabina Bekmurodova, Oqqo'rg'on tumani agrosanoat va tadbirkorlik kasb-hunar kolleji o'quvchilari Ulfatoy Musayeva, Mohigul Nabyeva, Kamola Rustamova, Diyora Jo'raboyeva, Hasan Muhammadjonov, Muyassar Yo'ldosheva, Hikmat Irisbekov, Termiz tumanidagi 9-maktab o'quvchilari Asror Xo'jayev, Gulinor Xolmurodovlarning taassurotlari alohida diqqatga sazovor. Ular bilan gazetamiz saytida batafsil tanishishingiz mumkin.

Biologiya fanidan test savollari

(Davomi. Boshi o'tgan sonda.)

№	Savol	A	B	C	D
16.	Diastolik bosim vaqtida yurakning holati haqidagi noto'g'ri ma'lumotlarni aniqlang.	yarim oysimon klapan ochiq va yurak qorinchalari qisqargan holatida bo'ladi	yarim oysimon klapan yopiq va yurak qorinchalari bo'shahgan holatida bo'ladi	tavaqali klapanlar ochiq va yurak bo'lmachalari sistola holatida bo'ladi	yurak qorinchalari bo'shahgan va ikki tavaqali klapan ochiq holatda bo'ladi
17.	Exinokokk (a), qoramol tasmason chuvalchangi (b), jigar qurti (c) ga xos bo'lgan xususiyatlarni belgilang. 1) lichinkalik davrida ham ko'payadi; 2) oziqni tana yuzasi orqali shimb oladi; 3) qoramollar uning oraliq xo'jayini hisoblanadi; 4) oraliq xo'jayinga ega emas; 5) hazm qilish organlari rivojlanmagan; 6) it va boshqa yirtqich hayvonlar uning asosiy xo'jayini hisoblanadi; 7) urg'ochisining jinsiy organi ikkita tuxumdondan iborat.	a—2, 6; b—5; c—1	a—1, 5; b—4; c—3	a—2, 7; b—6; c—3	a—1, 4; b—3; c—7
18.	Nuqtalar o'rni mos javobni tanlang. Sayg'oqning muskul hujayrasida energiya almashinuvining tayyorlik bosqichida... kuzatilmaydi. 1) glukoza dan sut kislotasining hosil bo'lishi; 2) uglevodlar, oqsillarning fermentlar ishtirokida parchalanishi; 3) glikogendan glukozaning hosil bo'lishi; 4) bir molekula glukozaning parchalanishi va unda to'langan 2800 kJ energiyaning ajralishi.	1, 4	1, 2	2, 3	3, 4
19.	Energiya almashinuv jarayonida 6,5 molekula glukozaga to'liq parchalangan bo'lsa, glikolizda ajralgan energiya miqdorini (a) va aerob bosqichda ajralgan karbonat anhidrid (CO ₂) molekullari sonini (b) aniqlang.	a—1300 kJ; b—39	a—780 kJ; b—39	a—520 kJ; b—247	a—1300 kJ; b—234
20.	Magnoliya toifaga mansub ko'p yillik, bitta yo'g'on yog'ochlashgan tanaga ega (a), yerusti qismi qishda qurib, o'sish kurtaklari tuproq ostida qishlaydigan (b) o'simliklarni aniqlang. 1) sharq sauri; 2) shirinmiya; 3) oddiy qarag'ay; 4) zir; 5) terak; 6) keyruk; 7) baobab; 8) grey olasi; 9) boychechak.	a—5, 7; b—2, 9	a—1, 4; b—4, 6	a—3, 9; b—2, 6	a—7, 9; b—2, 8
21.	Gulli bir yillik o't o'simliklar berilgan qatoni aniqlang.	rayhon, zubturu, kungaboqar	yeryong'oq, suv qirquloq, qo'yitikan	jag' jag', qora ituzum, ulva	baqlajon, garmdori, nitella
22.	Mevasi qotchalari orqali shamolda bir yerdan ikkinchi yerga tarqaladigan o'simliklarni aniqlang.	cherkez, qayrag'och, shumtol	ituzum, jag' jag', bangidevona	terak, turp, shumtol	bug'doy, qurtana, haliqko'z
23.	Gorilla ovogenezining meyozi I anafaza bosqichida mutatsiya tufayli 3-gomologik xromosomalar tarqalmay bir qutbga o'tib, shu qutbdan yo'naltiruvchi tanacha, ikkinchi qutbdan tuxum hujayra rivojlangan. Hosil bo'lgan tuxum hujayra normal spermatozoid bilan urug'lansa, hosil bo'lgan zigotadagi xromosomalar holatini aniqlang.	49	50	47	48
24.	Otasi gemofiliya bo'yicha sog', onasi esa gemofiliya bilan kasal erkak somatik hujayrasining mitoz sikli anafaza bosqichida h (I), H (II) allellari sonini aniqlang.	I—2; II—0	I—0; II—2	I—1; II—2	I—2; II—1
25.	Silovsin bilan bir tip (1), sinf (2), turkum (3), oila (4) ga mansub hayvonlarni aniqlang.	1—assidiya; 2—o'rdakburun; 3—norka; 4—ilvirs	1—ko'rgalak; 2—tapir; 3—bo'ri; 4—latcha	1—sterlyad; 2—kasatka; 3—nutriya; 4—yaguar	1—gavial; 2—o'rdakburun; 3—yumronqoziq; 4—ilvirs
26.	Quyida berilgan sistematik birliklarga mansub o'simliklarni aniqlang. 1) burchoqdoshlar oilasi; 2) ochiq urug'lilar bo'limi; 3) qizil suvo'tlar bo'limi; 4) ikki urug'pal-lalilar sinfi	1—oksitrops; 2—pixta; 3—fillofora; 4—karrak	1—maxsar; 2—pixta; 3—nemalion; 4—astragal.	1—oqquray; 2—qarag'ay; 3—ulva; 4—mingdevona.	1—astragal; 2—qarag'ay; 3—yapon laminariyasi; 4—saksovol.
27.	Quyida berilganlardan faqat Sharq sauriga (a), faqat zuhrasochga (b) xos hamda ular uchun umumiy bo'lgan (c) xususiyatlarni aniqlang. 1) arxegoniy urug'kurtakda yetiladi; 2) tuxum hujayrasi arxegoniyda yetiladi; 3) spermatozoidlar antiteridiya hosil bo'ladi; 4) mexanik to'qimaga ega; 5) shamol yordamida changlanadi; 6) o'tkazuvchi sistemaga ega; 7) urug'langan tuxum hujayradan murtak rivojlanadi; 8) urug'kurtakdan urug' hosil qiladi; 9) urug'lanish suvda amalga oshadi.	a—1; b—3; c—2, 6	a—5; b—3, 4; c—8	a—8; b—7, 9; c—4	a—3; b—9; c—5, 7

№	Savol	A	B	C	D
28.	Funariya yo'sini va zuhrasochning umumiy jihatlarni aniqlang.	sporalari sporangiyalarda yetiladi; jinsiy hujayralari antiteridiya va arxegoniyda yetiladi	o'tkazuvchi sistemaga ega; rizoidlarga ega	poya, barg va ildizga ega; sporalari sporangiyalarda yetiladi	yuksak sporalari o'simlik; poya, barg va ildizga ega
29.	Quyida keltirilgan hayvonlar nerv sistemasi murakkablashib borishi tartibida to'g'ri joylashtirilgan javobni toping. 1) ko'l baqasi; 2) beluga; 3) sariq ilon; 4) norka; 5) gepard; 6) triton; 7) kasatka.	2, 1, 3, 5	7, 6, 3, 5	4, 1, 3, 6	4, 3, 1, 2
30.	Shuvoq (a), sho'rak (b), chayir ariq (c) qaysi oila vakillari hisoblanadi?	a—qoqio'tdosh; b—sho'radosh; c—bug'doydosh	a—qoqio'tdosh; b—sho'radosh; c—burchoqdosh	a—qovoqdosh; b—sho'radosh; c—bug'doydosh	a—qoqio'tdosh; b—karamdosh; c—bug'doydosh
31.	O'simlik ksilemasi (a) va floemasi (b) uchun xos xususiyatlarni aniqlang. 1) o'tkazuvchi nay va traxcidlarga ega; 2) klaksimon nay va yo'ldosh hujayralarga ega; 3) suv va mineral tuzlar harakatini ta'minlaydi; 4) organik moddalar harakatini ta'minlaydi; 5) lub tolalariga ega; 6) yog'ochlik tolalariga ega.	a—3, 6; b—2, 4	a—1, 5; b—2, 6	a—2, 3; b—1, 5	a—2, 4; b—1, 3
32.	Kollensima (a) va sklerexima (b) to'qimalarining xususiyatlarini aniqlang. 1) tirik hujayralardan iborat; 2) traxcidlar joylashgan; 3) o'tkazuvchi to'qimaga mansub; 4) tayanch funktsiyasini amalga oshiradi; 5) mexanik to'qimaga mansub; 6) tola va sklereidlarga bo'linadi.	a—1, 5; b—4, 6	a—1, 2; b—1, 5	a—5, 6; b—3, 4	a—2, 3; b—1, 6
33.	O'simlik organlarida tayanch funktsiyasini ta'minlaydigan to'qima hujayralarini aniqlang. 1) periderma hujayralari; 2) yo'ldosh hujayralari; 3) lub tolalari; 4) traxcid hujayralari; 5) yog'ochlik tolalari; 6) xlorenxima hujayralari; 7) sklereid hujayralari; 8) kollensima hujayralari.	3, 7, 8	1, 4, 5	2, 3, 6	5, 6, 8
34.	Nuqtalar o'rni mos javobni tanlang. Odam yuragi chap qorinchasidan qon ...	yarim oysimon klapan orqali o'tadi va organlarni kislorod bilan ta'minlaydi	katta qon aylanish doirasi orqali o'pkalarga venoz qon olib boradi	aorta tomiriga chiqadi va o'pkalarga venoz qon olib boradi	uch tavaqali klapan orqali arteriya tomiriga chiqadi
35.	Gigrofit (a), kserofit (b) yuksak o'simliklarni aniqlang. 1) sarsazan; 2) yapon laminariyasi; 3) elodeya; 4) ro'vak; 5) baliqko'z; 6) qircho'g'im; 7) agava; 8) yantoq; 9) qamish; 10) nitella; 11) qo'g'a	a—9, 11; b—7, 5	a—2, 6; b—1, 8	a—4, 10; b—7, 8	a—3, 10; b—1, 9
36.	Buyrak kalavasion kanalchalari sodir bo'ladigan jarayonlar to'g'ri berilgan javobni aniqlang.	reabsorbsiya sodir bo'ladi; ikkilamchi siydik hosil bo'ladi	bir lamchi siydik hosil bo'ladi; reabsorbsiya sodir bo'ladi; suyuqlik kapillarlarga o'tadi	reabsorbsiya sodir bo'ladi; birlamchi siydik hosil bo'ladi	qonning suyuq qismi filtrlanadi; birlamchi siydik hosil bo'ladi
37.	Odamlarda sepkillarning bo'lishi (P) sepkilsizlik (p) ustidan to'liq dominantlik qiladi. Qon guruhlarini yuzaga chiqaruvchi genlar autosomada joylashgan bo'lib, mustaqil irsiylanadi (I ¹ P ¹ —birinchi, I ² A ² va I ¹ P ² —ikkinchi, I ¹ P ¹ va I ¹ P ² —uchinchi, I ¹ A ¹ —to'rtinchi qon guruhiga ega bo'ladi). IV qon guruhli erkak va II qon guruhli ayol (erkak va ayol digeterozigotali) oilasida nazariy jihatdan tug'ilishi mumkin bo'lgan farzandlardan necha foizining qon plazmasida agglutinin B bo'lib, sepkilsiz bo'ladi?	12,5	25	6,25	18,75
38.	Baqlajon (a), o'sma (b), g'umay (c) o'simliklari haqidagi to'g'ri ma'lumotlarni aniqlang. 1) gulko'sachabarglari to'rtta; 2) popuk ildiz tizimiga ega; 3) gullari shingil to'pg'ulda joylashgan; 4) mevasi ko'sakcha; 5) barglari ildiz bo'g'zida va poyada joylashgan; 6) xarduma bilan bir sinfga mansub; 7) ituzum turkumiga mansub.	a—7; b—3, 1; c—2, 6	a—1, 6; b—4; c—6	a—1, 7; b—5; c—2, 4	a—4; b—6; c—3, 5
39.	Avstraliya biogeografik viloyatida uchraydigan (tabiiy holda tarqalgan) organizmlarni aniqlang. 1) kapachi qush; 2) lira qushi; 3) kolibri; 4) nandui; 5) tasqara; 6) tovus	1, 2	4, 6	3, 5	1, 4

(Davomi kelgusi sonda.)

Karimova Nilufar Irgashevnaning 14.00.09 — Pediatriya ixtisosligi bo'yicha "Bolalarda bronxial astma shakllanishini kompleks baholash va davolashni optimallashtirish" (tibbiyot fanlari) mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent pediatriya tibbiyot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.04/30.12.2019.Tib.29.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 10-iyun kuni soat 13:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent shahri, Yunusobod tumani, Bog'ishamol ko'chasi, 223-uy.

Tel/faks: (71) 262-33-14, e-mail: tashpmi@gmail.com.

Kadirxodjayeva Xilola Marufovnaning 14.00.09 — Pediatriya ixtisosligi bo'yicha "Surunkali hepatit B bilan og'riq bolalarda temir bilan to'yinish sindromi rivojlanishining ba'zi patogenetik qirralari" (tibbiyot fanlari) mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent pediatriya tibbiyot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.04/30.12.2019.Tib.29.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 10-iyun kuni soat 11:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent shahri, Yunusobod tumani, Bog'ishamol ko'chasi, 223-uy.

Tel/faks: (71) 262-33-14, e-mail: tashpmi@gmail.com.

Olimova Manzura Ilhomovnaning 02.00.03 — Organik kimyo ixtisosligi bo'yicha "Binoksazolin-, benzimidazol-, benzotiazolin-2-onlar (-tionlar) ning kimyoviy o'zgarishlari" mavzusidagi (kimyo fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.01.03 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 12-iyun kuni soat 12:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100174, Toshkent shahri, Universitet ko'chasi, 4-uy.

Tel/faks: (71) 227-12-24, 246-53-21, 246-02-24, e-mail: nauka@nuu.uz

Abdurahmanov Baxtiyar Alimovichning 02.00.10 — Bioorganik kimyo ixtisosligi bo'yicha "Hypericum scabrum, Glycyrrhiza glabra va Silybum marianum o'simliklaridan quruq ekstraktlarni ishlab chiqarish texnologiyalarini ishlab chiqish" mavzusidagi (texnika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'simlik moddalari kimyosi instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.02/30.01.2020.K/T.104.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 12-iyun kuni soat 13:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100170, Toshkent shahri, Mirzo Ulug'bek tumani

Mirzo Ulug'bek ko'chasi, 77-uy.

Tel/faks: (71)262 59 13, 262 73 48, 120-64-75.

Xajibayev Temurbek Ataxanovichning 02.00.10 — Bioorganik kimyo ixtisosligi bo'yicha "Bidentis tripartita va Tribulus terrestris o'simliklaridan quruq ekstraktlarni olish texnologiyalarini ishlab chiqish" mavzusidagi falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi himoyasi O'simlik moddalari kimyosi instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.02/30.01.2020.K/T.104.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 11-iyun kuni soat 11:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100170, Toshkent shahri, Mirzo Ulug'bek tumani,

Mirzo Ulug'bek ko'chasi, 77-uy.

Tel/faks: (71) 262-59-13, 262-73-48, 120-64-75.

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjan o'g'lining 05.08.06 — G'ildirakli va gusenitsali mashinalar va ularni ishlatish ixtisosligi bo'yicha "Mobil gidravlik mashinalari energiya samaradorligini oshirish usullarini ishlab chiqish" mavzusidagi (texnika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent avtomobil yo'llarini loyihalash, qurish va ekspluatatsiyasi instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.18/30.12.2019.T.09.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 16-iyun kuni soat 13:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100060, Toshkent shahri, Amir Temur shohko'chasi, 20-uy.

Tel/faks: (71) 232-14-39; e-mail: tadi@edu.uz

Tillayev Xolmat Raxmonovichning 02.00.02 — Analitik kimyo ixtisosligi bo'yicha "Surxondaryo suvlari tarkibidagi ba'zi og'ir va zaharli metallar ionlarini aniqlashning spektrofotometrik va sorbtsion-fotometrik usullarini ishlab chiqish" mavzusidagi (kimyo fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Samarqand davlat universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi Ph.D.03/30.12.2019.K.02.05 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 9-iyun kuni soat 14:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 140104, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy.

Tel/faks: (66) 239-11-40; e-mail: devonxona@samdu.uz

Adizov Shahobiddin Muhammadovichning 02.00.04 — Fizik kimyo ixtisosligi bo'yicha "Vinca erecta indol alkaloidlari va ularning hosilalarining kristall tuzilishi" mavzusidagi (kimyo fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.K.01.03 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 12-iyun kuni soat 10:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100174, Toshkent shahri, Olmazor tumani,

Universitet ko'chasi, 4-uy,

Tel/faks: (71) 227-17-24, 246-53-21; e-mail: rector@nuu.uz

Barsukova Yelena Georgievnaning 18.00.01 — Arxitektura nazariyasi va tarixi. Arxitektura yodgorliklarini ta'mirlash ixtisosligi bo'yicha "IX-XVI asrlarda O'rta Osiyo madaniy inshootlari arxitekturasi va bezaklariga tasavvufning ta'siri" mavzusidagi (arxitektura fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 13-iyun kuni soat 10:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"V" uy.

Tel/faks: (71) 234-11-37, 241-13-90; e-mail: info@taqi.uz

Masharipov Oybek Abduraximovichning 18.00.01 — Arxitektura nazariyasi va tarixi. Arxitektura yodgorliklarini ta'mirlash ixtisosligi bo'yicha "O'rta asrlarda Xorazm me'morchiligi an'analari o'ziga xos xususiyatlari (Quyil Amudaryo mintaqasi misolida)" mavzusidagi (arxitektura fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 13-iyun kuni soat 12:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"V" uy.

Tel/faks: (71) 234-11-37, 241-13-90; e-mail: info@taqi.uz

Izoh: O'tkazilayotgan barcha himoyalari O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Bosh ilmiy-metodik markazning <http://himoya.bimm.uz> platformasi va Zoom dasturi orqali onlayn (masofaviy) tarzda amalga oshiriladi.

Qurilish boshladingizmi? Sizlarga yordam beramiz!

Yoz — qurilish ishlarini boshlash uchun ayni davr. Buning uchun har qanday bino yoki obyekt asosini yaratishda sifatli metall konstruksiyadan foydalanish talab etiladi.

Metall konstruksiya o'zi nima?

Metall konstruksiyalar o'lchami, tayyorlanish usuli, konfiguratsiyasi va qo'llanilishi jihatidan farqlanadi. Metall konstruksiyalar, shuningdek, temir-beton konstruksiyalarga qaraganda qator ustun jihatlarga ham ega:

- * vazni yengilligi;
- * montaj hamda demontaj ishlarining qulayligi;
- * quruvchilarga tashishning osonligi;
- * tezlik bilan tiklash imkoniyati.

O'zbekistonda "NURAFSHON SULTON METALL" MChJ metall konstruksiyalar ishlab chiqarish bo'yicha yetakchi kompaniya sanaladi. Kompaniya bir necha yillardan beri ko'plab mijozlarga sifatli metall konstruksiyalarni yetkazib bermoqda. Shuningdek, kislodsk va boshqa har xil modullar, an-

garni montaj va demontaj ishlarini ham bajaradi.

Mijoz talabi va istagiga mos taklif

Kompaniya nafaqat ma'lum bir turdagi konstruksiyalarni, balki buyurtmachi xohish-istagidan kelib chiqqan holda standart modellarni ham ishlab chiqaradi. Bunday ishlar, shubhasiz, maxsus chizmalar va texnik ishlanmalar yordamida amalga oshiriladi.

Qo'shimcha qulayliklar

Kompaniya turli xildagi metall konstruksiyalarni MDH davlatlaridan keltiradi. Bundan tashqari, turli murakkablikda bo'lgan metall qurilmalarni boshqa joyga ko'chirishda professional xizmat turini taklif etadi. Bunda obyektning to'laqonli eski holda joyiga o'rnatilishi ta'minlanadi.

Agarda konstruksiyalar ta'mirlalab bo'lsa, kompaniya sizga yangidan ta'mirlalab, qayta ishlab beradi.

Professional yondashuv

Metall konstruksiyalarni loyihalash,

ularni ishlab chiqarish va montaj qilishda o'z ishining ustalariga murojaat qilish foydadan emasligi sir emas. Shu sababli, "NURAFSHON SULTON METALL" konstruksiyalari ko'p yillik tajribaga ega bo'lgan yetuk mutaxassis va muhandislar tomonidan ishlab chiqariladi.

maginzi yuqori sifatda bajarib berishi kafolatlanadi!

Yangi imorat qurish arafasidamisiz? Yoki metall konstruksiyani boshqa obyektga ko'chirish niyatidamisiz? U holda "NURAFSHON SULTON METALL" MChJ kompaniyasi sizningizda.

Murojaat uchun telefon:

(93) 181-98-88, (91) 293-77-76,
(99) 887-09-52.

Xizmatlar litsenziyalangan!
Mahsulotlar sertifikatlangan!

Kimyo fanidan test savollari

№	Savol	A	B	C	D
1.	Bariy gidroksid va mo'l miqdordagi nitrat kislotasi ta'sirlashuvidan olingan tuz molekulasini tarkibidagi atomlar sonini aniqlang.	9	7	5	4
2.	Qaysi birikma(lar)da fosfor III valentli hisoblanadi? 1) PCl_3 ; 2) PCl_5 ; 3) P_2 ; 4) P_2O_5	2, 3	1, 4	faqat 2	faqat 1
3.	Qaysi moddalarning tarkibi olinish usuliga bog'liq? 1) CO_2 ; 2) FeO ; 3) H_2O ; 4) NO_2 ; 5) Ca_3N_2 ; 6) VO	2, 5, 6	1, 3, 4	1, 3, 5	2, 4, 6
4.	Qaysi moddalar qizdirilganda CO_2 hosil bo'ladi? 1) Ilyapis; 2) dolomit; 3) ohaktosh; 4) glauber tuzi	2, 3	1, 4	1, 3	2, 4
5.	Is gaz va karbonat angidrididan iborat gazlar aralashmasida jami kislorod atomlarining massa ulushi 64% bo'lsa, is gazning massa ulushi (%) hisoblang.	56	44	60	40
6.	Geliy bilan qaysi gaz teng massada aralashtrilsa, molar massa 7,0 g/mol bo'ladi?	azot	metan	fosfin	kislorod
7.	Ekvimolar nisbatda olingan X_2 va Y_2 reaksiyasidan X_3Y_2 hosil bo'lib, 2 mol modda ortib qoldi. Bunga ko'ra necha mol X_2 olingan?	4	3	2	1
8.	Yopiq idishda kislorod ozonlantirilganda bosim 10% ga kamaydi. Ozonlangan kislorodda $\omega(O_3)$ qiymatini hisoblang.	3/10	2/5	2/9	1/2
9.	HF va ozondan iborat gazlar aralashmasidagi moddalar mos ravishda $1,204 \cdot 10^{23}$ va $0,72 \cdot N_A$ dona neyronga ega bo'lsa, gazlar aralashmasining molar massasini (g/mol) hisoblang.	36,8	41,9	28,8	39,4
10.	Qaysi zarrachalar tarkibidagi elektronlar farqi 2 ga teng?	S^{2-} va Cl^-	Al^{3+} va N^{3-}	Ca^{2+} va Cr^{3+}	N^{3-} va P^{3-}
11.	Qaysi element atomining qo'zg'almagan holatida tashqi qobig'ida toq va juft elektronlar soni o'zaro teng?	C	N	O	F
12.	Kimyoviy elementlar davriy sistemasining asosiy guruhchasida tartib raqami kamayishi bilan element xossalari qanday o'zgaradi?	atom radiusi kamayadi va kromanfiylik ortadi	atom radiusi ortadi va kromanfiylik kamayadi	atom radiusi kamayadi va metallik xossasi ortadi	atom radiusi ortadi va metallik xossasi kamayadi
13.	X^{2+} , X^{3+} , X^{4+} zarrachalaridagi proton va elektronlar yig'indisi 87 ga teng bo'lsa, X elementning yuqori oksid molar massasini (g/mol) hisoblang.	142	98	230	151
14.	$^{60}Ca^{2+}$ va $^{60}Ni^{2+}$ dan iborat 0,8 mol aralashmada 50 mol elektron mavjud bo'lsa, undagi oksidning massasini (g) toping.	11,6	11,2	17,4	16,8
15.	$^{238}No \rightarrow x\alpha + y\beta + z\gamma + ^{206}Pb$ yadro reaksiyasi asosida $6,02 \cdot 10^{23}$ dona elektron hosil bo'lgan bo'lsa, yemirilgan nobeliy izotopi massasini (mg) hisoblang.	12,7	25,4	38,1	6,35
16.	$^{222}Rn \rightarrow \beta + x\alpha + y\beta + z\gamma + ^{218}Po$ yadro reaksiyasi asosida $1,12 \cdot 10^{24}$ g radon parchalanganda $1,505 \cdot 10^{24}$ dona elektron hosil bo'lgan bo'lsa, reaksiya natijasida olingan vismut izotopidagi neytronlar sonini aniqlang.	123	114	110	120
17.	Quyidagi moddalarni bog' energiyasi ortish tartibida joylashtiring. 1) HCl ; 2) HF ; 3) HI ; 4) HBr	3, 4, 1, 2	2, 1, 4, 3	2, 1, 3, 4	4, 3, 1, 2
18.	Metall, kovalent va ion bog'lanishli moddalar ketma-ketligini toping.	Ag, NO_2, SrF_2	Zn, HF, NH_3	Pb, Fe, H_2AsO_4	Ag_2S, S_8, KI
19.	Ozon (1) va olmos (2) ning kristall panjaralarini aniqlang. a) atom; b) molekular	1-b; 2-a	1-a; 2-b	1-b; 2-b	1-a; 2-a
20.	Bog'liq qutbli, molekulasiz qutbsiz bo'lgan moddani belgilang.	CH_4	NH_3	SO_2	H_2O
21.	Qaysi moddalar qatorida elektron zichlik azot atomi tomon siljigan?	AIN, NH_3	N_2O, NH_3	NCl_3, NO_2	NO, NH_3
22.	ClO_4^- ion tarkibida 50ta elektron bo'lsa, undagi sp^2 -orbital sonini aniqlang.	9	6	3	0
23.	O'rtacha tezligi 2,5 mol/(l·min) bo'lgan reaksiya ($X_{Cl_2} \leftrightarrow Y_{Cl_2}$) uchun 5 mol X modda olindi. Agar 24 sekunddan keyin $12,04 \cdot 10^{23}$ dona X sarflanmay qolgan bo'lsa, reaktor hajmi qancha (litrlar) bo'lganligini toping.	3	4	2	1
24.	5 l hajmi idishda $A + B = C + D$ reaksiyasining 10° C dagi tezligi 0,6 mol/(l·min). 50° C da esa 4 mol D modda 5 sekundda hosil bo'lsa, reaksiyaning temperatura koeffitsiyentini (γ) aniqlang.	2	1,5	3	2,5
25.	$A_{Cl_2} + 3B_{Cl_2} = C_{Cl_2} + 2D_{Cl_2}$ reaksiyada A va B moddani boshlang'ich konsentratsiyalari mos ravishda 5 va 9 mol/l ga teng. 20 sekunddan so'ng ularning konsentratsiyalari tenglashgan bo'lsa, D moddani hosil bo'lish tezligini (mol/(l·sek)) hisoblang.	0,2	0,6	1,2	0,1
26.	$H_2 + Cl_2 = 2HCl$ sistemada muvozanat holatdagi moddalarning miqdorlari mos ravishda 2 mol, 2 mol va 4 molga teng. Sistemaga qancha (mol) H_2 qo'shilsa, yangi muvozanat qaror topgandan keyin HCl ning miqdori 5 mol bo'ladi? ($V = \text{const}$)	8/3	16/3	7/3	3/18
27.	Butan \rightarrow izobutan izomerlanish reaksiyasining tezlik konstantasi 80 min^{-1} , izobutan \rightarrow butan reaksiyasining tezlik konstantasi 20 min^{-1} ga teng bo'lsa, 29 g butandan hosil bo'lgan aralashmada nechta birlamchi uglerodga bog'langan vodород atomi bo'ladi?	$4,2 \cdot N_A$	$3,6 \cdot N_A$	$2,7 \cdot N_A$	$5,1 \cdot N_A$

№	Savol	A	B	C	D
28.	$X_{Cl_2} \leftrightarrow 2Y_{Cl_2}$ reaksiya tenglamasi bo'yicha to'g'ri reaksiya tezlik konstantasi $k_1 = 0,04 \text{ s}^{-1}$ va teskari reaksiya tezlik konstantasi $k_2 = 0,1 \text{ litr/(mol·s)}$. Muvozanat holatdagi sistemada 0,1 mol/l X modda bo'lsa, uning dastlabki miqdorini (mol) aniqlang. ($V = 4 \text{ litr}$)	0,8	1,2	0,6	0,4
29.	$A_{Cl_2} + B_{Cl_2} \leftrightarrow 2C_{Cl_2}$ Muvozanat holatida moddalarning konsentratsiyasi mos ravishda: 2; 2 va 4 mol/l ga teng. Agar harorat oshirilganda muvozanat konstantasi qiymati 4 marta kamayishi ma'lum bo'lsa, yangi muvozanatdagi C moddani molar konsentratsiyasini (mol/l) aniqlang.	8/3	2/3	2,5	1,5
30.	$2HI \rightleftharpoons I_2 + H_2$ reaksiyasining 600 K dagi muvozanat konstantasi 4 ga teng. 1 litrli idishga 6 mol HI solinsa, yuzaga kelgan muvozanatda I_2 ning miqdorini (mol) aniqlang.	2,4	1,6	0,8	3,2
31.	Zichligi 1,2 g/ml bo'lgan 600 g eritmada 147 g ortofosfat kislotasi mavjud. Eritma konsentratsiyasini (mol/l) hisoblang. (Zichlik nisbiy olingan)	3	5	2	1
32.	720 g ($\rho = 1,2 \text{ g/ml}$) 0,3M li sulfat kislotasi eritmasi bilan 200 ml 0,6M li X eritmasi to'liq reaksiyaga kirishdi. X ni toping.	$Al(OH)_3$	$Ca(OH)_2$	KOH	NH_3
33.	8 g NaOH dan foydalanib qanday massali (g) 4 molyali eritma tayyorlash mumkin? (Molyallik — 1 kg erituvchiga mos keluvchi erigan modda miqdori)	58	50	46	40
34.	40 g natriy gidroksid eritmasida 14,2 g fosfat angidrid eritilganda ekvimolar nisbatdagi nordon tuzlar aralashmasi hosil bo'ladi. Ishqor eritmasining konsentratsiyasini (%) hisoblang.	30	20	10	40
35.	Sof nitrat kislotaning zichligi 1,26 g/ml. Zichligi 1,052 g/ml bo'lgan nitrat kislotasi eritmasining molyal konsentratsiyasini (mol/kg) hisoblang. (Molyal konsentratsiya — erigan modda miqdorigin erituvchi massasiga nisbat.)	5	10	2,4	1,2
36.	100 ml ($\rho = 1,006 \text{ g/ml}$) 2M li sulfat kislotasi suvli eritmasi necha gramm kaliy gidrid bilan to'liq reaksiyaga kirishadi? (Zichlik nisbiy olingan)	196	16	32	98
37.	Natriy gidroksid va natriy karbonatning konsentratsiyasi tegishli ravishda 0,2 mol/l va 0,3 mol/l bo'lgan 250 ml eritmaga 5,88 g natriy gidrokarbonat qo'shildi. Hosil bo'lgan eritmadagi gidrokarbonat va karbonat ionlarining molarligini hisoblang. (jarayonda hajm o'zgarmani deb hisoblang)	0,08; 0,5	0,02; 0,125	0,07; 0,075	0,02; 0,03
38.	13,44 l (n.sh.) H_2S mo'l kislorodda yondirilib, olingan gaz 200 g NaOH eritmasidan o'tkazildi. Hosil bo'lgan eritmada nordon tuz massasi o'rtacha tuzdan 16,4 g ga ko'p bo'lsa, sarflangan ishqor eritmasining foiz konsentratsiyasini hisoblang.	16	20	32	40
39.	Tarkibi alangani sariq rangga bo'yaydigan aktiv metall kationidan va kumush ion bilan sariq cho'kma hosil qiladigan aniondan iborat tuzning molar massasini (g/mol) toping.	164	212	310	149
40.	Xrom (III)-gidroksid va vodород xlorid suvli eritmada o'zaro ta'sirlashib o'rtacha tuz hosil qildi. Ushbu jarayonning qisqa ionli tenglamasidagi koeffitsiyentlar yig'indisini toping.	8	6	11	3
41.	2 litr 0,4M li HX kislotasi eritmasida kislotasi hisobiga hosil bo'lgan zarrachalar Avogadro soniga teng bo'lsa, HX kislotaning dissotsilanish darajasini toping.	1/4	1/2	1/3	1/5
42.	Titri 100 mg/cm ³ bo'lgan temir (III)-sulfat eritmasidagi temir ionlarining konsentratsiyasini (mol/dm ³) hisoblang. ($\alpha = 1$ Titir — eritmada erigan modda og'irligining eritma hajmiga nisbati.)	0,5	0,25	0,05	0,025
43.	0,1M li kuchsiz bir asosli kislotasi eritmasining pH qiymati 3 ga teng bo'lsa, kislotaning dissotsilanish darajasini (%) toping.	1	2	3	4
44.	25° C da tayyorlangan eritmaning pH qiymati pOH qiymatidan to'rt birlikka ko'p bo'lsa, quyidagi fikrlardan qaysilari to'g'ri? a) $[H^+] = 1 \cdot 10^{-3}$; b) $[OH^-] = 1 \cdot 10^{-3}$; c) fenolftalein to'q qizil rangga kiradi; d) metil zarq'aldog'i pushti rangga kiradi; e) $pH < 7$; f) $[OH^-] > [H^+]$.	b, c, f	a, d, e	a, c, e	b, d, f
45.	298 K haroratdagi 1M li XOH eritmasida H^+ ionlarining konsentratsiyasi $5 \cdot 10^{-10} \text{ M}$ bo'lsa, shu haroratdagi XOH asosning dissotsilanish konstantasini toping.	$4 \cdot 10^{-10}$	$4 \cdot 10^{-9}$	$2 \cdot 10^{-9}$	$2 \cdot 10^{-10}$
46.	2 mol metall (III)-sulfat tuzi suvda eritildi. Eritmadagi tuz molekulari va ionlar yig'indisi 9,2 mol bo'lsa, metallni aniqlang. $m(Me^{3+}) = 97,2 \text{ g}$	aluminium	xrom	marganes	temir
47.	Metall nitrat dissotsilanishidan hosil bo'lgan ionlar soni 4,5 mol, dissotsilanmagan molekulari soni $3,01 \cdot 10^{23}$ ta ekanligi ma'lum. Eritmadagi kationning massasi 60 g bo'lsa, necha gramm tuz suvda eritilganligini aniqlang. ($\alpha = 75\%$)	328	296	170	202
48.	Vodород yodid qaysi moddalar bilan qaytaruvchi sifatida reaksiyaga kirishadi? 1) xlor; 2) ammiak; 3) temir; 4) brom	1, 4	2, 3	2, 4	1, 3
49.	Elektron konfiguratsiyasi 2, 8, 18, 1 bo'lgan X kimyoviy elementning yuqori oksidlanish darajasini aniqlang.	+2	+1	+3	+4
50.	$C, O_2^-, MnO_4^-, PO_4^{3-}$ ionlaridagi C, Mn, P ning oksidlanish darajalarini aniqlang.	+3, +7, +5	+6, +7, +5	+3, +6, +5	+4, +8, +8

(Davomi kelgusi sonda.)

Ona tili fanidan test savollari

№	Savol	A	B	C	D	№	Savol	A	B	C	D
1.	Qaysi gapda qo'shma so'zlarning yozilishi bilan bog'liq imloviy xatolik mavjud?	Kavkaz orti xalqlarida bu urf-odat hanuzgacha saqlanib qolgan.	Yangiobodda yashaydigan qarindoshlarimiznikiga ham borib keldim.	Biroz dam oldik va so'ng yo'lga chiqdik.	Bu voqeani ko'rgan har qanday toshyorak odam ham chiday olmas edi.	14.	Qaysi javobda kasr son berilgan?	Rejaning uchdan ikki qismi bajarildi.	Hamma yerim o'ttiz yetti gektar.	Ular ikkittadan bo'lib saf tortishdi.	Sodiqjon birinchi marta ota qishlog'iga bordi.
2.	Qaysi gapda olmoshning faqat bir ma'no turi qo'llangan?	Qayerdan kelganingni, qayerga borishingni va kimning oldida javob berishingni esingda tut.	Mening bu gaplarim faqatgina o'zimga tegishli, sizlar esa o'z hayot yo'lingizni yaratang.	Mening shogirdlarim men haqimda ulardan biror nimani yashiryapti deb o'ylamasliklari kerak.	O'zingizga talabchan, o'zgalarga ko'ngilchan bo'ling, shunda o'zingizni kishilarning nafratidan asraysiz.	15.	Qaysi javobda sabab bog'lovchilari berilgan?	chunki, negaki	agarda, basharti	biroq, balki	hamda, ham
3.	Qaysi javobda ergashgan qo'shma gap qismlarini bog'lovchi vosita bosh gap kesimi tarkibida kelgan?	Shuni bilingki, ilm insonni yuksaklikka olib chiqadi.	Eshik ochildi-yu, oyim kirib keldi.	Bu yil hosil mo'l bo'ldi, chunki yomg'ir ko'p yog'di.	Bugun mehmonlar keladi deb, rosa tayyorgarlik ko'rib qo'ygan edik.	16.	Qaysi javobda ajratilgan birlik hol vazifasida kelgan?	Hammaniz ham umid bilan mehnat qildik.	Ikromjonning otasi ana shunday ishlarga qodir edi.	O'tirganlar o'tning dupur-dupur ovozi baralla eshitishdi.	Keksa ustozimiz ikkovimizni ham tanimadi.
4.	Qaysi gapdagi barcha so'zlar imloviy jihatdan to'g'ri yozilgan?	Har bir davlat tuzumida fuqaro tushunchasi har xil bo'ladi.	Har qanday san'at va tarbiya tabiat kamchiliklarini to'ldirishni maxsadd qiladi.	Hurmat kimga ko'rsatilayotganiga emas, kim tamonidan ko'rsatilayotganiga ko'proq bog'liq.	Maslahat beruvchi o'zi ishontirgan kishisiga javob berishi lozim.	17.	Qaysi javobda bog'langan qo'shma gap berilgan?	Sodiqjon tinmay ishlaydi, ukasi bo'lsa faqat uxlaydi.	Uning bunday odati yo'q edi, shuning uchun yigit hayron bo'ldi.	Gul barglari uchishadi, tushmayin deb qo'lingga.	Yigitlar daraxtlarning ostini yumshatdilar, qizlar maktab hovlisini supurdilar.
5.	Qaysi gapda qo'shimcha qo'shilishi ta'sirida imloviy xatolik yuz bergan?	Vatan ravnag'iga munosib hissa ayvon peshtoqi qo'shayotgan farzandlarimiz bilan faxrlanamiz.	Bir kabutar peshtoqi qo'nbdi-da, tinmay sayray-verbdi.	O'z huquqini bilmagan bu yigitlar odam savdosi bilan shug'ullanuvchi kishilarning qo'lga tushib qolgan edi.	Shu payt qo'lidagi shildirog'ini o'ynagancha kichik o'g'li kirib keldi.	21.	Quyida berilgan so'zlar juftligidan qo'shma so'z yasalganda nechasi qo'shib yoziladi?	4 ta	2 ta	5 ta	1 ta
6.	Agar qo'shma gap qismlari orasida izoh munosabati ifodalansa, qanday tinish belgisi qo'yiladi?	ikki nuqta	nuqtali vergul	vergul	tire	22.	Qaysi javobda "o'taketgan uddaburon" ma'nosini beradigan ibora berilgan?	pixini yorgan	baland oxurdan yem yegan	yer tagida ilon qimirlasa, biladigan	do'ppisi yarınta
7.	Qaysi javobda atamaning izohi xato berilgan?	Barter - qimmatbaho qog'ozlar va har xil mollar bilan savdo-sotiq qiluvchi yirik savdo muassasasi.	Okulist - ko'z kasalliklarini davolovchi shifokor.	Menejer - korxonada kompaniya egasi bo'limgan, maxsus tayyorgarlik ko'rgan malakali yollama boshqaruvchi.	Investitsiya - mamlakat ichkarisida yoki chet elda, foydalanib ko'rish maqsadida biror korxonada yoki iqtisodiyotning muayyan tarmog'iga kapital qo'yish va shunday kapitalning o'zi.	23.	Quyidagi gapda ko'p nuqtalar o'rni qaysi so'zni qo'llash uslubiy jihatdan to'g'ri sanaladi? <i>Keksalarining nuroniy ... xonadonlar yorishganday bo'ladi.</i>	yuzidan	aftidan	betidan	ruxsordan
8.	Kishilik olmoshi qaysi gapda qo'llangan?	Men xizmatimgizga hamisha bel bog'laganman, taqdir.	Tog'amiz juda yo'qsil kishi bo'lib, ro'zg'orini ham bir o'zi zo'rg'a tebratar edi.	Otabek Hasan-alini hujradan uzoqlatib so'ngra javob berdi: - Qulim-iz.	Egamberdi mashinaning quli, tez orada uncha-muncha mexamikka ham so'z bermay qo'yadi.	24.	Qaysi javobda ajratilgan so'z aniqlovchi vazifasida kelgan?	Uning o'ychan ko'zlarida mahzunlik alomatini ko'raman.	Shamol g'ir-g'ir esardi.	Shu gapni besh marta takrorladi.	Besh-olti kekseyig'ilib maslahat qilishdi.
9.	Taqlid so'z mavjud bo'limgan gapni aniqlang.	Atrofni chigirtkalarining chirillashi tubit ketgan edi.	Tomda kaptarlar g'uv-g'uv ovozi chiqarib qo'yishar edi.	- Hay-hay bolam, buncha shoshmasangiz, - dedi kampir ko'rpalarni tap-tap qoqarkan.	Ariqlarda suv jimir-jimir oqar, yalpizlarning o'tkir hidi dimog'ga urilar edi.	25.	Qaysi gapda bosh harflar bilan yozish qoidasiga amal qilingan?	1-sentabr O'zbekiston Respublikasining Mustaqillik kuni deb e'lon qilindi.	O'zbekiston Oliy majlisi qonun chiqaruvchi organ sanaladi.	"Lazzat" Oshxonasida milliy taomlar tayyorlanadi.	Ukam Toshkent Davlat Iqtisodiyot universitetida o'qiydi.
10.	Qaysi javobda "kirmoq" so'zi "boshlanmoq" ma'nosida qo'llangan?	Mart juda tez o'tdi, aprel ham kirdi.	Akam imtihondan o'tib, universitetga kirdi.	Bu odatlar o'zga millatlardan kirgan.	Siz talabgorlar ro'yxatiga kirdingiz.	26.	Qaysi gapda vergulning qo'llanish qoidalariga amal qilingan?	Biz bugun, albatta, g'alaba qozonamiz.	Bu fikrga qo'shilmadi balki, jon-jahdi bilan qarshi chiqdi.	Bu safar Nazira ham biz bilan bordi.	Bizga kitob, daftar, qalam, kerak.
11.	"Suv tekim" iborasiga zid ma'noli so'z qaysi javobda berilgan?	qimmat	arzon	narx	ko'p	27.	Qaysi javobda ot turkumiga oid so'z ko'chma ma'noda qo'llangan?	majnunolning sochlari	g'amgin qoyalar	qalin do'st	shabadaning yugurishi
12.	Qaysi javobdagi iboraning ma'nosi "kibr-langam" so'ziga teng kelmaydi?	yulduzni benarvon uradigan	burni ko'tarilgan	dimog'i shishgan	ko'zini yog' bosgan	28.	Qaysi javobda paronim jufti yo'q so'z berilgan?	ranj	bod	afzal	shoh
13.	Qaysi javobda yasama shaxs otlari berilgan?	paxtakor, oshpaz, suvchi	doktor, ustoz, qassoblik	bilimdon, aqlli, hazilkash	temirchilik, ijodkor, ipakchilik	29.	Qaysi gapda eskirgan so'z qo'llangan?	Mirzo Ulug'bek handasa ilmini ham juda yaxshi o'zlashtirgan edi.	U astronomiya sohasida katta yutuqlarga erishdi.	Non aziz ne'matdir, uni isrof qilmang.	Har kim o'z sha'nini avaylab-asrashi kerak.
						30.	Qaysi gapda hozirgi zamon shakli kelasi zamon ma'nosida qo'llangan?	Biz ertaga jo'nab ketyamiz.	Vodiy uzra ko'klam kezmoqda.	Men endi nima qilaman, bu ishni qanday uddalayman.	Yillar ko'z oldimda charx urayotir...

(Davomi kelgusi sonda.)

Davlat har qancha boy bo'lmasin, tarixni o'rganishga e'tibor qaratilmas ekan, u davlatning rivojlanishi sekinlashib boradi.

So'rab ko'rdim tabiblardan...

Asaldan ehtiyot bo'ling!

Savol: Asalning inson salomatligiga ta'siri qanday?

Javob: Hadislar va tibbiyot ilmidagi asal shifoli haqida dalillar ko'p. Ammo uning xususiyatlaridan bexabar bo'lsangiz, sog'ligingizga zarar yetib qolishi ham hech gap emas. Masalan, asal iste'mol qilish ich qotishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Qanday qilib deysizmi? Oddiy. O't qopida muammo bo'lsa — qum, tosh to'lib ketishi yoki shamollash va boshqa holatlarda o't qopidan safro yaxshi ajralmaydi. U ichakka kam tomib, ichni yurgizish vazifasini yaxshi bajar olmay qoladi. Natijada hazmda, ich kelishida o'zgarish bo'ladi. Bunga asalning safro qo'zg'ovchilik xususiyati sabab bo'ladi. Asal safroni ko'paytirib, dimlanishini oshiradi. O't

qopida muammosi bor kishilar-ga asaldan boshqa shirinliklar — novvot, nisholda, shokolad, qand, tort kabi mahsulotlar ham ko'p safro ajratib, ularning salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin! Xullas, o't qopida muammosi borlarga, hazil aralash (bilsangiz chin, bilmasangiz hazil) shuni aytamizki, asaldan ehtiyot bo'ling!

Savol: Tutqanoq qanday davolanadi?

Javob: Tutqanoq (epilepsiya) ga ko'p holda insonning bosh qismiga qabul qilgan zarbalar hamda hamroh kasalliklar sabab bo'ladi. Epilepsiyaning bir qancha turlari bor. Masalan, bolalar tutqanog'i. Bu turdagi epilepsiyani davolash oson. Unga hafta, ba'zan uch

kun ham kifoya qiladi. Odatda, bu xastalikni davolashda tibbiyotda bir qancha dorilar, ko'pincha "benzalol" ni tavsiya qilishadi. Bemor yillar davomida bu dorini qabul qilishga majbur. Bu xastalikdan bemorni to'la-to'kis xalos qilish mushkul. Uning yillar o'tib qaytalinishi ehtimoli ham bor. Ammo

epilepsiyadan butunlay tuzalganlarni ham ko'p uchratganimiz. Bu xastalikni yengishda buyuk bobokalonimiz Abu Ali ibn Sinoning "Tib qonunlari" kitobida berilgan tavsiyalar va usullar ham yaxshi samara beradi. Bunga o'z faoliyatim davomida ko'p bor amin bo'lganman.

Epilepsiya bilan xastalangan bemorlar miyasiga bug' berib, tutqanoq qo'zg'alishi va qaytalashiga sabab bo'luvchi ovqat, ichimlik, mevalar qat'iy taqiqlanadi.

Savollarga O'zbekiston xalq tabobati assotsiatsiyasi a'zosi, tabib O'rol O'zbek javob berdi.

Jiyanmuratova Gulnoz, Sherbutayevnaning 22.00.02 — Ijtimoiy tuzilish, ijtimoiy institutlar va turmush tarzi sotsiologiyasi ixtisosligi bo'yicha "O'zbekiston yoshlarining elektoral madaniyati" mavzusidagi (sotsiologiya fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.20/30.12.2019.S.23.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 13-iyun kuni soat 14:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 45-uy.
Tel/faks: (71) 232-60-47, 239-17-83; e-mail: info@dba.uz

Nazarov Komil Igamberdiyevichning 05.09.06 — Gidrotexnika va melioratsiya qurilishi ixtisosligi bo'yicha "Tosh-tuproqli to'g'onlarning yirik siniq toshli tayanch prizmasi mustahkamligi va deformatsiyasi (To'palang va Pskom GESlari misolida)" mavzusidagi (texnika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.T.10.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 19-iyun kuni soat 14:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100000, Toshkent shahri, Qori Niyoziy ko'chasi, 39-uy.
Tel/faks: (71) 237-22-67, 237-38-79; e-mail: admin@tiiame.uz

Bakayev Jasurbek Najmidinovichning 14.00.21 — Stomatologiya ixtisosligi bo'yicha "Bolalar og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklari rivojlanishi xavf omillarini aniqlash, erta tashxislash va oldini olishga kompleks yondashuv" mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Buxoro davlat tibbiyot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc/PhD.04/30.12.2019.Tib.93.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-iyun kuni soat 14:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 200118, Buxoro shahri, Navoiy ko'chasi, 19-uy.
Tel/faks: (65) 223-00-50, 223-17-53; e-mail: buhme@mail.ru

Sayfullayev Durbek Baxtiyorovichning 07.00.05 — Xalqaro munosabatlar va tashqi siyosat tarixi ixtisosligi bo'yicha "O'zbekiston Respublikasi madaniy diplomatiyasining shakllanishi va rivojlanishi" mavzusidagi (tarix fanlari bo'yicha) fan doktori (DSc) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.Ss/Tar/21.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-iyun kuni soat 10:00 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100060, Toshkent shahri, Shahrisabz ko'chasi, 25 uy.
Tel/faks: (71) 233-45-21; e-mail: sharq_ilmiy@mail.ru

Ochilov Kamil Raximovichning 14.00.02 — Morfologiya ixtisosligi bo'yicha "Jigar gepatositlarining me'yorda va turli kimyoviy omillar ta'sirida morfometrik va ultrastrukturaviy tuzilishining solishtirma xususiyatlari" mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) fan doktori (DSc) dissertatsiyasining himoyasi Buxoro davlat tibbiyot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc/PhD.04/30.12.2019.Tib.93.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-iyun kuni soat 12:30 dagi onlayn (masofaviy) majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 200118, Buxoro shahri, Navoiy ko'chasi, 19-uy.
Tel/faks: (65) 223-00-50, 223-17-53; e-mail: buhme@mail.ru

Bepisand qaramaylik!

Toshkent shahar FVB Yong'in xavfsizligi xizmati xodimlari tomonidan joylarda aholi o'rtasida yong'in xavfsizligi qonun-qoidalarini tushuntirish maqsadida uchrashuvlar tashkil qilinmoqda. Ko'zlangan maqsad aholining yong'in qaramaylik kurashish qoidalariga royiya qilishini kuchaytirishdan iborat. Tilsiz yov bilan kurashish nafaqat yong'in xavfsizligi xodimlari, balki har bir fuqaroning burchidir.

Aholining quyidagi qoidalarga amal qilishi maqsadga muvofiq:

- ochiq alangadan foydalanay-

otganda ehtiyotkorlik choralarini ko'rish;

- elektr va gaz asboblari doimo soz holatda tutish va no-soz, qo'lbola elektr va gaz asboblardan foydalanmaslik;
- faqat belgilangan joylarda chekish.

Ushbu qoidalarga amal qilinsa, uyimiz, mol-mulkimiz, qolaversa, yaqinlarimiz va o'zimizning hayotimizni asrab qolgan bo'lamiz. Bu qoidalar odatiy va oddiy gaplardek tuyulishi mumkin, ammo ularga bepisand qarash va ehtiyot-sizlik qilishning oqibatlarini juda yomon bo'ladi.

Mahmud KARIMOV,
Prezident Administratsiyasi
Ma'muriy binolarda YN va PB inspektori
Nodir MAHKAMOV,
Uchtepa tumani FVB P va NB inspektori,
serjant

Respublika ta'lim markazi jamoasi Markaz direktori Hikmatulla Daminovga onasi
HANIFA ayaning vafot etganligi munosabati bilan ta'ziya izhor qiladi.

Izoh: O'tkazilayotgan barcha himoyalar O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Bosh ilmiy-metodik markazning <http://himoya.bimm.uz> platformasi va Zoom dasturi orqali onlayn (masofaviy) tarzda amalga oshiriladi.

Nashrimizga obuna bo'lishni istaganlar uchun “O'zbekiston pochta” AJ va “Matbuot tarqatuvchi” AKning hududiy filiallari telefon raqamlari havola etilmoqda.

“O'zbekiston pochta” AJning korxonlari telefon raqamlari

No	Hududiy filiallar	Telefon	No	Hududiy filiallar	Telefon
1	Toshkent shahri filiali	(71) 233-73-56	8	Xorazm filiali	(62) 228-51-71
2	Andijon filiali	(74) 223-26-24	9	Surxondaryo filiali	(95) 501-01-95
3	Qoraqalpog'iston filiali	(61) 222-14-43	10	Toshkent filiali	(71) 268-22-56
4	Qashqadaryo filiali	(75) 221-04-62	11	Samarqand filiali	(66) 229-49-27 229-51-16
5	Jizzax filiali	(90) 538-02-69	12	Farg'ona filiali	(73) 244-47-79
6	Namangan filiali	(69) 233-03-67	13	Sirdaryo filiali	(95) 510-01-94
7	Buxoro filiali	(65) 223-48-93	14	Navoiy filiali	(91) 335-66-62

“Matbuot tarqatuvchi” AKning korxonlari telefon raqamlari

No	Hududiy filiallar	Telefon	No	Hududiy filiallar	Telefon
1	Toshkent shahri	(71) 233-67-98	8	Xorazm viloyati	(62) 227-48-55
2	Andijon viloyati	(74) 223-82-13	9	Surxondaryo viloyati	(76) 221-91-18
3	Qoraqalpog'iston Respublikasi	(61) 222-88-63	10	Toshkent viloyati	(71) 199-76-66
4	Qashqadaryo viloyati	(75) 225-40-27	11	Samarqand viloyati	(66) 234-22-53
5	Jizzax viloyati	(72) 222-40-01	12	Farg'ona viloyati	(73) 244-50-77
6	Namangan viloyati	(69) 239-10-88	13	Sirdaryo viloyati	(67) 225-11-22 225-11-44
7	Buxoro viloyati	(65) 221-56-90	14	Navoiy viloyati	(36) 223-26-86

Yakka tartibdagi obunachilar uchun nashr indeksi: 149
Korxon va tashkilotlar uchun nashr indeksi: 150

Manzil: 100000, Toshkent sh., Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Tel.: (71) 233-50-55, faks: 233-99-15.

Bizni internetda ham kuzating!

www.marifat.uz

e-mail: info@marifat.uz

/marifat.uz

@marifatziyo

Barcha abituriyentlar, ota-onalar va o'qituvchilar diqqatiga!

“Marifat” gazetasi sahifalarida:

abituriyentlar uchun

DTM testlari darajasidagi
sinov testlari

o'qituvchilar uchun

PISA

PIRLS

TIMSS

testlaridan namunalar e'lon
qilina boshlandi.

Vaqtan yutqazmang. Nashrimizga tezroq obuna bo'ling! Gazetaning o'z vaqtida yetib borishini istasangiz, “O'zbekiston pochta” AJ va “Matbuot tarqatuvchi” AKning hududiy filiallariga murojaat qiling!

“Marifat” gazetasi 2020-yil uchun obuna davom etadi.

Bundan tashqari, o'tgan yilgi kirish imtihonidagi murakkab testlar yechimiga doir

SHARHLAR;

IZOHLAR;

O'QUV LUG'ATLARI

muntazam berib boriladi. Shu bilan birga,

o'qituvchi-murabbiylar uchun

ATTESTATSIYA TESTLARIDAN

namunalar ham e'lon qilinadi.

Yakka tartibdagi obunachilar uchun nashr indeksi: 149
Korxon va tashkilotlar uchun nashr indeksi: 150

Manzil: 100000, Toshkent sh., Matbuotchilar 32-uy.
Tel.: (71) 233-50-55, faks: (71) 233-99-15.

Bizni internetda ham kuzating!

www.marifat.uz

/marifat.uz

@marifatziyo

Marifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi,

O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,

O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari

kasaba uyushmasi Respublika kengashi.

Bosh muharrir: Husan NISHONOV

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida
2006-yil 22-dekabrda 0067-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Indeks: 149, 150. V-4184. Tiraj 9621.

Hajmi 4 bosma taboq. Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3. Bahosi sotuvda erkin narxda.

TELEFONLAR:

qabulxona — (71) 233-50-55;

kotibiyat — (71) 233-99-15;

reklama va marketing bo'limi —

(71) 233-42-92 (faks), (71) 233-56-00.

“Marifat” dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqiriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

MANZILIMIZ:

100083, Toshkent shahri,
Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Web-site: www.marifat.uz

Dizaynerlar: Malohat Toshova, Faxriddin Rahimov.
Navbatchi muharrir: Mahmud Rajabov.
Navbatchi: Faxriddin Rahimov.

Gazeta haftaning chorshanba kuni chiqadi.

“O'zbekiston” nashriyot-matbaa ijodiy uyida chop etildi.
Korxon manzili: Toshkent shahri, Alisher Navoiy ko'chasi, 30-uy.

O'za yakuni — 21.30 Topshirildi — 22.40

1 2 3 4 5 6